

Rapport

EUs fremtidige forskningspolitikk:

Konturer og konsekvenser

Erik Yssen, Nærings- og handelsdepartementet

**Skrevet under et opphold ved
Norges delegasjon til den Europeiske Union, Brussel,
medio 2004.**

Forord

Rapporten er skrevet av Erik Yssen, Nærings- og handelsdepartementet, som en del av et hospiteringsopphold ved Norges delegasjon til den Europeiske Union i Brussel 01.03.04 – 31.07.04. Norges forskningsråd har støttet oppholdet.

Rapporten er skrevet med god bistand fra forskningsråden ved EU-delegasjonen, Gard Titlestad. Undertegnede svarer imidlertid helt og holdent selv for innholdet og de vurderinger som er gjort.

Det er i forbindelse med møterunden gjennomført en rekke møter og telefonintervjuer med ulike aktører i Brussel. En oversikt over disse er ikke gitt, men det vil kunne opplyses nærmere om dette etter en henvendelse til undertegnede.

Kontaktinformasjon

Erik Yssen
Nærings- og handelsdepartementet
Postboks 8014 Dep
0030 Oslo

<mailto:erik.yssen@nhd.dep.no>

Innhold:

Forord.....	1
Sammendrag.....	3
1. Innledning.....	6
2. Bakgrunn – politikk for forskning og innovasjon i EU	7
3. Rammebetingelser for ny forskningspolitikk i regi av EU	10
3.1 Ny konstitusjon.....	10
3.2 Ny situasjon i EU-institusjonene	12
3.3 Beslutninger om forskning	13
3.4 Det finansielle rammeverket 2007-2013.....	14
3.5 EU-forskning og ”added value”.....	18
4. Retningslinjene for innholdet i EUs fremtidige forskningspolitikk.....	19
5. Nærmere om forslagene til nye målsettinger.....	24
5.1 Videreføring av eksisterende aktiviteter.....	24
5.2 Teknologiinitiativer/teknologiplattformen	27
5.3 Europeisk forskningsråd	30
5.4 Rompolitikk og sikkerhetsforskning.....	33
6. Forvaltning og finansiering av forskningspolitikken.....	36
7. Det 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling	37
7.1 Marimon-rapporten.....	37
7.2 Fremdriftsplan og tematiske prioriteringer i 7RP	40
8. Konsekvenser for Norge.....	41
Konklusjoner og anbefalinger	45
VEDLEGG 1: EU-institusjonene og forskning	47
Litteraturliste	48

Sammenheng

Kommisjonen la den 16. juni 2004 frem et en kommunikasjon om den fremtidige forskningspolitikken i regi av EU: "Science and Technology, the key to Europe's future – Guidelines for future EU policy to support research". Dokumentet gir innledende indikasjoner på hvordan EUs forskningspolitikk vil kunne bli, og er også ment å skulle stimulere til diskusjon om innholdet i det 7. rammeprogram.

Lisboa-strategien og målet om å gjøre EU til den mest konkurransedyktige og dynamiske økonomien i verden i inneværende tiår står sentralt i kommunikasjonen. En styrket europeisk forskningsinnsats, med fokus på "excellence" og innovasjon, vurderes som nøkkelen til industriell konkurransekraft. Videre understrekes de to hovedmålsettingene som EU har satt seg om henholdsvis å utvikle et felleseuropeisk forskningsområde – European Research Area (ERA) – og å sikre at 3 prosent av landenes BNP går til forskningsinvesteringer i 2010, med to tredjedeler fra privat sektor.

Kommunikasjonen understreker at forskningsinvesteringene må økes om målene skal nås. Kommisjonen har da også i en tidligere kommunikasjon om langtidsbudsjettet for EU i perioden 2007-2013 foreslått en to – tredobling av budsjettet til forskning. Kommunikasjonen av 16. juni spiller en viktig rolle ved at den søker å skissere hva en slik økning vil kunne bidra til for å styrke den europeiske forskningsinnsatsen.

Etter konsultasjoner og innspill i andre halvdel av 2004, vil Kommisjonen presentere et formelt forslag til 7. rammeprogram i 2005.

Får Kommisjonens forslag tilslutning, vil den fremtidige forskningspolitikken kunne se slik ut:

Den felleseuropeiske innsatsen skal rettes inn mot forskningsbehov som medlemsstatene ikke kan møte alene, med vekt på integrasjon og kritisk masse.

Det skal skapes europeiske "Centres of Excellence" gjennom samarbeid mellom laboratorier.

- Innsatsen for "collaborative research" mellom forskningssentra, universiteter og bedrifter skal videreføres innen viktige vekstområder.
- Instrumentene Integreerte Prosjekter (IP) og Networks of Excellence (NoE) er viktige instrumenter for utvikling av "Centres of Excellence", men det åpnes også for mindre prosjekter.

Det skal lanseres europeiske teknologiinitiativer.

- Teknologiplattformer skal bringe sammen industri, forskningsinstitusjoner, finansieringsaktører og regulerende myndigheter for å definere en felles forsknings-/innovasjonsagenda som må kunne mobilisere en kritisk masse av offentlige og private ressurser innen nærmere bestemte områder, og implementere denne agendaen

Det skal foretas en satsing på grunnforskning med konkurranse på europeisk nivå.

- Åpen konkurranse mellom, og støtte til, forskerteam på europeisk nivå skal lede til økt dynamikk, kreativitet og fremragende grunnforskning i Europa.

- Det vil kunne etableres et "Europeisk forskningsråd".

Det skal satses på å gjøre Europa mer attraktivt for de beste forskerne.

- EU skal fremme utvikling av forskningskarrierer i Europa, sikre at forskere blir i Europa og tiltrekke de beste forskerne til Europa.
- Innsatser innen utvikling av "Human Resources" og økt mobilitet styrkes og gis en internasjonal dimensjon.

Det skal utvikles forskningsinfrastruktur av europeisk interesse.

- EU skal støtte konstruksjon og drift av ny infrastruktur av europeisk interesse basert på en modell med offentlig-privat partnerskap.
- European Strategy Forum for Research Infrastructures (ESFRI) får en styrket rolle i spørsmål knyttet til infrastruktur.

Det skal legges økt vekt på koordinering av nasjonale forskningsprogrammer.

- Økt vekt på koordinering og åpning av nasjonale forskningsprogrammer gjennom ERA-NET aktiviteter, og felles forskningsaktiviteter under nettverkene, også med deltakelse av Kommisjonen.
- Direkte støtte til mellomstatlige forskningsorganisasjoner som CERN og EMBL.

Ytterligere to områder som vil være områder for EU-innsatser innen forskning er:

Europeisk rompolitikk

- Forskning i et fremtidig europaisk romprogram konsentreres om: teknologier for utnyttelse av rommet, teknologier for transport i rommet og forskningsaktiviteter i rommet.

Europeisk sikkerhetspolitikk

- Det etableres et europaisk program for sikkerhetsforskning som omhandler både sivil beskyttelse mm. i Europa og EUs innsatser utenfor Europa innen fredsbevaring, konfliktforebygging og internasjonal sikkerhet.

Forslaget fra Kommisjonen har i store trekk blitt godt mottatt. Hensikten var å skape debatt, og det er da også fremsatt en rekke spørsmål og kommentarer fra medlemsstatene til forslaget allerede. Medlemsstatene konsulterer nå berørte aktører i sine hjemland, og vil spille inn synspunkter ut over høsten.

Næringslivet, ved UNICE, fremholder at det europeiske paradokset med høy kvalitet på grunnforskning og lav innovasjonstakt ikke er tilstrekkelig ivaretatt.

Kommisjonen har foreslått en markant økning i de felleseuropeiske ressursene til forskning og utviklingsarbeid. De ressursmessige rammene for det 7. rammeprogram vil kunne øke betydelig sammenlignet med det 6. rammeprogram.

Det er imidlertid uenighet landene imellom om det finansielle perspektivet for EU for perioden 2007-13. Skillet går i grove trekk mellom land som er nettobidragstakere og land som er nettomottakere. De førstnevnte ønsker en lavere, samlet utgiftsramme. De sistnevnte synes i større grad å slutte opp om forslaget fra Kommisjonen.

De teknologisk mest avanserte landene ønsker en ”Lisboa-profil” på budsjettet, med stor vekt på forskning. De øvrige landene stiller seg i utgangspunktet positive til dette. Ved en mindre ramme synes de likevel å ville vektlegge ”Cohesion” med vekt på solidaritet og utjevning.

En budsjettøkning er trolig en forutsetning for gjennomføring av nye forsknings-initiativer som teknologiplattformer, et Europeisk forskningsråd og sikkerhetsforskning. Allerede etablerte innsatsområder vil ved en budsjettøkning holdes på omlag samme nivå, eller øke forsiktig. Dette gjelder ”collaborative research”, mobilitet, infrastruktur og koordinering av programmer. Ved en mindre ramme, evt. tilsvarende dagens nivå, synes de sistnevnte områdene å ville prioriteres.

Kommisjonen vil styrke forbindelsene med nasjonale strukturer. Det legges videre opp til tre nye modeller for forvaltning av forskningsaktiviteter, og økt bruk av eksterntalisering av aktiviteter og budsjett:

- Rammeprogrammet håndteres som tidligere av Kommisjonen, men flere implementeringsoppgaver settes ut til et eksternt organ
- Noen aktiviteter håndteres i en partnerskapsmodell mellom medlemsland, forskningsaktører og Kommisjonen, herunder teknologiplattformer, infrastruktur og artikkel 169-initiativer.
- Noen aktiviteter forvaltes i en ekstern struktur, herunder grunnforskning og ”human resources”/mobilitet.

Kommisjonen vurderer en modell med partnerskap som hensiktsmessig der det skal mobiliseres og håndteres finansiering fra en rekke kilder, som rammeprogrammet, den Europeiske Investeringsbank (EIB), EUREKA, private og offentlige nasjonale kilder mm.

EU er på vei mot en forskningspolitikk som er bredere enn rammeprogrammet, men med rammeprogrammet som hovedinstrumentet for å realisere denne politikken. Med en bredere satsing i regi av EU, synes det naturlig å reise nye problemstillinger om koblinger mellom Norge og EUs initiativer og programmer. Norges kontingent til rammeprogrammet vil også øke, og stille større krav til retur.

Rapporten anbefaler at det utvikles en strategi for koblinger mellom det nasjonale nivået og EU-nivået når det gjelder FoU- og innovasjonsprogrammer. Sammenheng og arbeidsdeling bør klargjøres med sikte på gjensidig forsterkende politikk. Dette for øvrig i tråd med den sentrale anbefalingen i evalueringen av norsk deltakelse i det 5. rammeprogram. Tre temaer som bør trekkes inn i denne forbindelse er hhv. grunnforskning, infrastruktur og teknologiplattformer. Ambisjoner og prioriteringer her må avklares.

Rapporten anbefaler videre at Norges forskningsråd og Innovasjon Norge sammen vurderer muligheter og utfordringer for norske aktører i EU-prosjekter med offentlig-privat partnerskap, og med et særlig fokus på finansiering. Dette omfatter industri-tunge teknologiplattformer, artikkel 169-initiativer og prosjekter rettet mot utvikling av ny infrastruktur, hvor bl.a. European Investment Bank vil være en viktig aktør. Det er vesentlig at norske aktører har konkurransedyktige vilkår i EU-prosjekter.

1. Innledning

EUs forskningspolitikk er i stadig utvikling. Mye av bakteppet for denne rapporten er et forslag om en forsterket rolle for EU når det gjelder forskningspolitikken i tiden fremover. Det er snakk om både en økning i ressursinnsatsen på EU-nivå og nye initiativer. Kommisjonen har gjennom en egen kommunikasjon fremlagt 16. juni i år søkt å stimulere til debatt om EU-veien videre innen forskning.

Rammeprogrammet er hovedinstrumentet for finansiering av FoU på EU-nivå. Det pågående 6. rammeprogrammet er rettet mot utviklingen av et felles, europeisk forskningsområde, ERA. Forslagene fra Kommisjonen peker mot en videreføring av mye av innholdet her, men også mot nye initiativer under det 7. rammeprogrammet (2006-2010), herunder nye initiativer hvor ansvar kan legges utenfor Kommisjonen.

Nye EU-initiativer og ny utvikling vil kreve nye vurderinger også i Norge. Rapporten søker å gi en bakgrunn for slike vurderinger gjennom å beskrive og utdype hovedtrekkene i de forslagene som nå er oppe. Rapporten søker videre å sette forslagene inn i en kontekst gjennom kort å skissere EU-mål med relevans for forskningen, og omtaler også forskningsrelevante initiativer ut over ramme-programmet. Rapporten søker ikke minst å si noe om landenes innledende vurderingene av forslagene fra Kommisjonen. Debatten har imidlertid så vidt startet. Endelige posisjoner vil først bli klare senere på høsten 2004.

Rapporten søker ikke å gi uttømmende anbefalinger om hvordan Norge best kan møte nye utfordringer og muligheter i EU-forskningen. Rapporten gjør en vurdering av anbefalinger gitt i en evaluering av Norges deltakelse i EUs 5. rammeprogram, og søker å si noe om hovedanbefalingen her sett i lys av de nye signalene som nå er kommet om EU-forskningen.

Det må presiseres at rapporten er skrevet mot et bakteppe av store endringer i EU-systemet. EU ble 1. mai 2004 utvidet med 10 nye medlemsland, og det ble valgt et nytt EU-parlament 10. juni. En ny kommisjon vil også ta over 1. november, og en ny konstitusjonell traktat skal behandles av de enkelte medlemsland. Alle disse endringene antas å ville ha konsekvenser for den videre behandlingen av forslagene til fremtidig forskningspolitikk.

Metode og avgrensning

Arbeidet med rapporten har innebåret en gjennomgang av to sentrale kommunikasjoner om hhv. det finansielle perspektivet for EU i perioden 2007-2013 og om ny forskningspolitikk, samt tidligere kommunikasjoner om temaer som er behandlet i disse to. Det er på dette grunnlaget gjennomført møter med en rekke aktører i Brussel - primært forskingsråder eller tilsvarende ved landenes representasjoner i Brussel, men også ansatte i Kommisjonen og Parlamentet. Det ble søkt gjennomført relativt strukturerte intervjuer, men tilbakemeldingene ble klart formet av om landene allerede hadde etablert posisjoner innenfor de ulike områdene.

Kommunikasjonen av 16. juni berører bl.a. forskning og de nye medlemslandene. Grunnet vanskeligheter med å få innhentet synspunkter fra disse, er dette temaet ikke forfulgt i noen særlig grad i rapporten.

2. Bakgrunn – politikk for forskning og innovasjon i EU

Kort om den historiske utviklingen i forskningspolitikk på europeisk nivå

Politikk for forskning og teknologi på europeisk nivå stammer tilbake til kull- og ståltraktaten av 1951. Her ble det fastslått at Kommisjonen skal fremme teknologisk og økonomisk forskning relatert til kull og stålproduksjon. I 1957 kom nukleær forskning til gjennom EURATOM-traktaten. Koordinering av forskning ble et tema samme år gjennom traktaten om det europeiske fellesskap.

Enhetsakten av 1986 slo fast at EFs mål var å styrke den vitenskapelige og teknologiske basen for europeisk industri. Dette målet er senere utvidet til også å omfatte forskning innen andre traktatområder.

Enhetsakten av 1986 etablerte også Rammeprogrammet for forskning og teknologisk utvikling. Dette er femårige programmer, og har i perioden etter enhetsakten etablert seg som hovedinstrumentet for implementering av EUs forskningspolitikk.

Nye mål og nye initiativer 2000-2004

Det er i løpet av de siste fire årene tatt en rekke initiativer innen forskning og innovasjon. Disse ligger i bunnen for forslagene til ny politikk som nå er lansert.

EU var på 90-tallet preget av etableringen av et indre marked og en økonomisk og monetær union, og lanseringen av en ny, felles valuta. EU vendte etter etableringen av disse strukturene oppmerksomheten mot globalisering og fremveksten av en ”kunnskapsøkonomi”. Det ble vurdert at Europas økonomi ikke er like dynamisk som andre, sammenlignbare økonomier. Utfordringen skulle møtes og formes med utgangspunkt i europeiske verdier.

På denne bakgrunn fulgte en serie beslutninger om mål og midler for EU. Den første milepælen her var toppmøtet i Lisboa 23.-24.03.00 som etablerte:

- et strategisk mål om at EU i løpet av det neste tiåret skulle bli ”*..the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable economic growth with more and better jobs and greater social cohesion*”.
- en strategi – Lisboa-strategien - som satte fokus på behovet for en helhetlig tilnærming med tiltak både i regi av EU og medlemsstatene, og også på tvers av politikkområder. Forskning ble sett som et vesentlig virkemiddel for å nå mål om økt vekst og sysselsetting, ikke minst på noe lengre sikt.
- ”European Research Area” (ERA)
- en ny, åpen metode for koordinering (”Open Method of Co-ordination” (OMC)), og oppfordret til bruk av denne innen FoU-området.¹

For forskningen ble det lagt til grunn at en innsats lik en ”statisk” sum av medlemsstatenes og EUs egne innsatser ikke lenger var nok. Skulle negative konsekvenser for

¹ OMC skal bistå medlemslandene i arbeidet med å utvikle egen politikk, bl.a. gjennom ”benchmarking” og erfaringsutveksling, og sikre konvergens mot EU-mål.

vekst og konkurransekraft unngås, måtte en mer dynamisk konfigurasjon ut over ”15+1” utvikles. Tiltak skulle settes inn på det nivået hvor de var antatt å være mest effektive, dvs. enten på regionalt, nasjonalt, europeisk eller internasjonalt nivå. Og ved lanseringen av det 6. rammeprogram (2002 – 2006), ble det lagt til grunn at dette skulle bidra til utvikling av et felleseuropeisk forskningsområde, ERA.

Toppmøtet i Gøteborg 15.-16. juni 2001 føyde en miljødimensjon til Lisboa-målene.

Mot et bakteppe av manglende fremganger i forhold til Lisboa-målet, fastslo toppmøtet i Barcelona 15.-16.03.02 at utvikling av en kunnskapsøkonomi var ett av tre områder med behov for et særlig løft. Statslederne ble derfor enige om å etablere et mål om at samlede utgifter til FoU og innovasjon i EU bør heves til 3% av BNP – to tredjedeler fra privat sektor – innen 2010.

Kommisjonen antar at det å nå 3%-målet vil skape 0,5% ekstra økonomisk vekst og minst 400 000 ekstra arbeidsplasser i Europa årlig etter 2010. Å nå målet fordrer igjen at forskningsinvesteringer i Europa øker med 8% hvert år i gjennomsnitt, fordelt på 6% vekst i offentlige investeringer og 9% vekst i private investeringer.²

To sentrale initiativer som - i tillegg til rammeprogrammet - skal bidra til dette er:

- **en Handlingsplan for å nå 3%-målet**
- **Vekstinitiativet (”Growth initiative”)**

Handlingsplanen er bredt anlagt, og dekker en rekke områder av betydning for landenes forskningsinvesteringer – fra rammebetingelser via koordinering av virkemidler til omprioriteringer av offentlige ressurser til forskning og innovasjon. Handlingsplanen er første gang OMC blir tatt i bruk på hovedpolitikk innen forskningsområdet. CREST har av konkurranseevnerådet fått tildelt en viktig rolle i gjennomføringen av planen, herunder et ansvar for tilråding av handlinger som implementeres ved hjelp av OMC.³

Vekstinitiativet fokuserer på tiltak innen to hovedområder i Lisboa-strategien, nemlig infrastruktur/nettverk og kunnskap. Et ”Quick-start” program er etablert som en første fase av initiativet, og omfatter ”ready-to-go” prosjekter innen bl.a. transport, energi og satellittnavigasjon, samt fem FoU-prosjekter innen bl.a. nanoelektronikk, neste generasjons lasere, hydrogen og GMES.⁴

Det er i tilknytning til Vekstinitiativet/Quick Start lagt vekt på koordinering av ulike finansieringskilder. For de fem FoU-prosjektene kombineres støtte fra ramme-programmet og strukturfondene og støtte fra European Investment Bank (EIB) gjennom deres ”Innovation 2010 Initiative”. EIB tar i økende grad et ansvar for finansiering av forskning – jf. nærmere omtale på neste side i dette kapittelet.

² Jf. COM(2003) 226: ”Investing in research: an action plan for Europe”.

³ CREST: Komiteen for vitenskap og teknisk forskning. Et rådgivende organ for både Kommisjonen og Rådet i forskningsspørsmål, og som er sammensatt av myndighetsrepresentanter fra medlems- og assosierte land.

⁴ GMES: Global system for Monitoring of the Environment and Security.

Rammeprogrammet og Vekstinitiativet møtes i de såkalte teknologiplattformer. Plattformene er kandidater for nye "Quick-Start" prosjekter, og finansieres blant annet over rammeprogrammet. Dette behandles nærmere i kapittel 6.

Regional- og samhörighetspolitikk og forskning

Det er en oppgave for EU å fremme økonomisk og sosial samhörighet ("cohesion") og solidaritet mellom medlemsstatene. Artikkel 158 slår fast at EU skal søke å redusere forskjeller mellom regioner når det gjelder grad av utvikling, og artikkel 159 fremholder at EU skal gjøre dette bl.a. gjennom de såkalte strukturfondene.

Strukturfondene er sentrale virkemidler i EUs "cohesion policy"/samhörighetspolitikk. Begrepet synes i de fleste sammenhenger også å dekke regionalpolitikk. De fire fondene utgjør sammen med samhörighetsfondet ("Cohesion Fund") en tredjedel av hele EUs budsjett, og er et ansvar for DG Regional Policy. Tilgang på fondene er betinget av matchende finansiering fra landene.

I forslaget til langtidsbudsjett for EU for perioden 2007-2013⁵, pekes det på at det er behov for reform i unionens "cohesion policy". Kommisjonen fremholder her at politikken i større grad må rettes inn mot målsettingene fra Lisboa og Gøteborg.

En rapport om reform i samhörighetspolitikken fremholder at⁶:

"Cohesion policy provides an essential complement to other Community-wide expenditure in the field of innovation (R&D, enterprise, information society and environmentally clean technologies), networks (transport, energy, communication) and education and culture. In effect, cohesion policy helps to ensure that the necessary physical and institutional capacities are created in the Member States and regions...enabling them to benefit from these other policies. The management of the latter policies on the one hand, and cohesion policy, on the other, could be improved in future through more ongoing dialogue and exchange of information and better coordination of activities."

Ambisjonsnivået synes imidlertid til tider å være høyere enn dette. Under toppmøtet i Brussel 16. og 17. oktober 2003 ga statslederne uttrykk for at de gjerne så: "...the use to a greater extent of the Structural Funds for Research and Development projects". Kommisjonen viser i økende grad til strukturfondene som en kilde til finansiering av initiativer innen forskning og innovasjon – jf. bl.a. omtalen av Vekstinitiativet over.

Reformer i samhörighetspolitikken vil også ha konsekvenser for den delen av programvirksomheten som Norge deltar i. Interreg-programmene for styrket samarbeid mellom nasjoner og regioner i Europa vil bl.a. få FoU som nytt, prioritert samarbeidsområde.⁷

Kort om European Investment Bank (EIB)

EIB ble etablert gjennom Roma-traktaten, og har EU-landene som aksjonærer. EIB er på en og samme gang EUs egen finansieringsinstitusjon og en bank med normale

⁵ Langtidsbudsjettet omtales nærmere i neste kapittel.

⁶ Third Report on Economic and Social Cohesion, 18. februar 2004.

⁷ Jf. rapport fra EU-delegasjonen av 15. juli 2004 om nye forordninger for struktur- og samhörighetsfondene.

bankfunksjoner. EIBs virksomhet er rettet inn mot å bidra til EUs målsettinger, og har et hovedfokus på langsiktige lån til store EU-prosjekter innen bl.a. kommunikasjonsinfrastruktur og miljø.

Det ble i 2002 etablert en EIB-gruppe, bestående av EIB og EIF European Investment Fund (EIF). EIF har to sett med virkemidler: Venture Capital, hvor EIF fungerer som en fond-i-fond investor, og SMB-garantier.

Finansiering av en informasjons- og kunnskapsbasert økonomi i Europa har blitt en stadig viktigere oppgave for EIB-gruppen. Under gruppens "Innovation 2010 Initiative" (i2i) vil den kunne bidra med opp mot **€50 mrd.** til investeringer i FoU og innovasjon frem mot 2010. Det er også inngått en avtale mellom EIB og Kommissjonen om bedre koordinering og synergier mellom Kommissjonens tilskudd over rammeprogrammet og EIBs virkemidler innen lån og risikokapital.

3. Rammebetingelser for ny forskningspolitikk i regi av EU

Flere hendelser synes å utgjøre viktige rammebetingelser for behandlingen av de forslagene som nå er på bordet. Følges intensjonene her opp, vil en forsterket rolle for EU innen europeisk forskningspolitikk kunne bli en realitet. I dette kapittelet berøres i denne forbindelse i) nytt traktatunderlaget, ii) endringer i EU-institusjonene, iii) EU-institusjoner og beslutningsmakt og iv) EUs langtidsbudsjett og forskning. Økte ressurser til forskning reiser et spørsmål om "added value". Det søkes derfor også sagt noe kort om dette.

Bakteppet er imidlertid strengt tatt enda bredere enn det som skisseres her. Blant annet vil den videre utviklingen innen EUs felles forsvars- og sikkerhetspolitikk kunne ha konsekvenser også for EU-forskningen. Temaet "sikkerhet" berøres senere i rapporten, men det redegjøres ikke nærmere for det brede bakteppet for dette temaet.

3.1 Ny konstitusjon

På toppmøtet i Det europeiske råd i Brussel 17. og 18. juni 2004 ble de politiske lederne i EUs medlemsstater enige om en konstitusjonell traktat for EU. Det ble i denne forbindelse gjort en rekke endringer og tilføyelser i utkastet til konstitusjon som ble fremlagt i juli 2003.⁸ Konstitusjonen skal foreligge i revidert utkast på 21 språk i oktober 2004⁹, og vil bli offisielt antatt i Roma i november.

Dersom konstitusjonen ratifiseres av alle land, vil den erstatte den originale Roma-traktaten av 1957. Prosessen med ratifikasjoner, herunder folkeavstemninger, kan vare opp mot to og et halvt år.¹⁰

Utkastet til konstitusjon innebærer en styrking og utvidelse av EUs rolle innen forskning, men med noen forbehold. Innledningsvis slås det fast som målsetting for EU at EU skal fremme vitenskapelige og teknologiske fremskritt – jf. artikkel I-3:

⁸ Jf. dokumentene CIG 50/03, CIG 81/04 og CIG 86/04.

⁹CIG 86/04

¹⁰EUobserver 30.06.04

"The Union works for the sustainable development of Europe based on balanced economic growth and price stability, a highly competitive social market economy, aiming at full employment and social progress, and with a high level of protection and improvement of the quality of the environment. It shall promote scientific and technological advance."

Teksten i Konstitusjonen dekker også fordeling av kompetanse mellom unionen og medlemsstatene når det gjelder forskning. I artikkel I-13 slås det fast at unionen skal kunne utføre handlinger innen forskning, teknologisk utvikling og romvirksomhet ("space"), og da særlig definisjon og implementering av programmer. Det slås imidlertid også fast at:

"...the exercise of that competence may not result in Member States being prevented from exercising theirs."

Dette synes å være en vesentlig, men ikke uventet, modifisering. Delt ansvar innen andre områder betyr normalt at statene ikke lenger kan utøve sin kompetanse når EU intervenserer.¹¹

To viktige nyvinninger i Konstitusjonen er traktatfestingen av hhv. ERA og rompolitikk som et innsatsområde for EU. Det er også nytt at det skal etableres et forsvarsbyrå med et eget budsjett for forskning på forsvarsteknologi. De to sistnevnte forholdene omtales nærmere i kapittel 5.

EURAB foreslo allerede i 2002 at ERA burde inkorporeres i Konstitusjonen¹². Dette skjedde imidlertid først under toppmøtet i Brussel i juni 2004. Realisering av ERA blir et permanent krav når det i artikkel III-146 heter at:

"The Union's action shall aim to strengthen its scientific and technological bases, by achieving a European research area in which researchers, scientific knowledge and technology circulate freely, and encourage it to become more competitive, including in its industry, while promoting all the research activities deemed necessary by virtue of other Chapters of the Constitution".

En talsmann for forskningskommisær Busquin har fremholdt at konstitusjonen ikke bare gir EU-forskningen en mer solid base, den innebærer også en bredere tilnærming til forskningsspørsmål enn fremme av anvendt forskning, og gjør forskning til en delt kompetanse (med medlemslandene).¹³ Denne delingen kvalifiseres imidlertid også i denne delen av traktaten. Under toppmøtet i juni ble det tatt inn en tilleggstekst til artikkel III-146 som – i tråd med artikkel I-13 - gjør det klart at:

"...the Union's action in the area of research and technological development will pay due respect to the fundamental orientations and choices of the research policies of the Member States".¹⁴

Samtidig heter det i artikkel 148 at medlemsstatene og Unionens politikk og handlinger skal være gjensidig konsistente. Mye av EUs forskningspolitikk synes med andre ord å ville utformes i spenningsfeltet mellom unionens og medlemsstatenes

¹¹ ResearchResearch 14.07.04

¹²European Union Research Advisory Board – et uavhengig, rådgivende organ for Kommissjonen.

¹³Jf. CORDIS focus no 248 av 28. juni 2004.

¹⁴ Jf. CIG 81/04, artikkel III-146.

ambisjoner og politikk, og måtte baseres på en fortløpende dialog mellom EU og statene.

Det slås for øvrig fast i Konstitusjonen at en lov skal etablere de tiltakene som er nødvendige for å implementere ERA. Loven skal komplettere aktiviteter under rammeprogrammet. Programmet skal fortsatt vedtas som lov i hht. traktaten.

3.2 Ny situasjon i EU-institusjonene

Det er redegjort kort for hovedtrekkene når det gjelder EU-institusjoner og hovedstrukturer for deres arbeid med forskning i et eget vedlegg – jf Vedlegg 1.

Her skal kort noen utviklingstrekk med antatt betydning for den videre utviklingen i EUs forskningspolitikk nevnes. Som nevnt innledningsvis skal ti nye medlemsland inn i EUs beslutningsprosesser. De skal finne sin plass både i Rådet og Parlamentet, og det vil også komme endringer i Kommisjonen. Effekten av disse endringene vil ikke vise seg før på høsten. Noen hovedendringer er imidlertid:

- José Manuel Barroso er utnevnt som ny president for Kommisjonen. Han har satt Lisboastrategien høyt på sin agenda, og vil selv lede gruppen av kommisjonærer som skal koordinere denne. Barroso-kommisjonen godkjennes av Parlamentet i oktober.
- Janez Potocnik (Slovenia) er påtroppende forskningskommissær. Nåværende forskningskommissær Busquin synes å få allmenn ros for sin innsats. Han har bidratt til nye, viktige initiativer som ERA, 3%-målet, grunnforskning/ ”Europeisk forskningsråd” og ny forskningspolitikk, og dermed videreført det momentum som er skapt gjennom politiske prosesser knyttet til forskning og innovasjon, ikke minst Lisboa-strategien.
- Ny forskningskommissær skal være på plass 1. november 2004, og forventes å ville sette sitt eget preg på en del av de forslagene som nå er oppe til diskusjon, ikke minst tanker om det 7. rammeprogram. Det forventes imidlertid *ikke* at dette vil innebære at Kommisjonen vil ”starte på nytt” med forberedelsene til det 7. rammeprogram.
- Parlamentet er utvidet til 732 plasser, med 162 representanter fra de ti nye medlemslandene.
- Toneangivende representanter til Europaparlamentet med et sterkt forskningsengasjement er enten ikke gjenvalgt eller har valgt å runde av sitt engasjement i forbindelse med valget til det 6. Parlamentet. I alt 44 av 68 tidligere medlemmer i ITRE, komiteen hvor forskningssaker behandles før plenumssamling, går ut.¹⁵ Det er pekt på at det derfor vil kunne etableres en *ny forskningsagenda* i Parlamentet fremover. Interessant i denne sammenheng er at nåværende forskningskommissær Busquin vil tre inn i som medlem av Parlamentet fra medio september.

Utviklingen i Parlamentet/ITRE er av interesse, ikke minst fordi Parlamentet generelt har fått økt politisk innflytelse i EU. Innen forskning utvikler blant annet Parlamentet rapporter med utgangspunkt i ITRE som har til formål å styre EUs politikk i en

¹⁵CORDIS 30.06.2004. ITRE: Committee on Industry, External Trade, Research and Energy.

bestemt retning. Saksforhold som har stått i fokus har blant annet vært SMB og forskning.

Saksinnhold og informasjonsinnhenting knyttet til den enkelte sak, herunder ”lobbying”, synes å ha vært viktigere for holdning til saker hos de tidlige representantene enn partitilhørighet og nasjonale bakgrunn. Representantene har dessuten benyttet seg av muligheten til å få analyser og vurderinger utført av STOA (”Scientific and Technological Options Assessment unit”), som er en egen utredningsenhet i Parlamentet.

Den økende innflytelsen til Parlamentet skyldes ikke minst at prosedyren med medbestemmelse ble styrket gjennom Amsterdamtraktaten. Prosedyren innebærer økte muligheter for Parlamentet til å influere på lovgivningen i EU.

3.3 Beslutninger om forskning

Det finnes fire prosedyrer for å vedta ny EU-lovgivning:

- i. Medbestemmelse (”co-decision”)
- ii. Konsultasjonsprosedyre (”simple consultation”)
- iii. Samarbeidsprosedyre (”co-operation”)
- iv. Godkjenning (”assent”)

Medbestemmelse innebærer at lovforslag må godkjennes både av Parlamentet og Rådet før de kan vedtas. Etter Maastricht-traktaten er medbestemmelse den klart mest benyttede lovgivende prosedyren i EU. Parlamentet kan i en slik prosedyre stoppe en sak selv etter vedtak i Rådet. Prosedyren innebærer imidlertid også forliksforhandlinger der Kommisjonen vil kunne delta. Ved konsultasjon innhentes kun Parlamentets mening før et forslag fra Kommisjonen vedtas av Rådet.

Rammeprogrammet for forskning og teknologisk utvikling må vedtas ved lov, krever kvalifisert flertall i Rådet og er underlagt prosedyren om medbestemmelse. Ved beslutninger om implementering av spesifikke programmer under rammeprogrammet, kreves det imidlertid kun konsultasjon med Parlamentet og kvalifisert flertall i Rådet.

169-vedtak og 171-vedtak

Traktaten inneholder to bestemmelser om hhv. EU-deltakelse i FoU-programmer initiert av flere medlemsstater (artikkel 169), og særskilte EU-initiativer for effektiv utførelse av EU-forskning og teknologisk utvikling (artikkel 171). Slike initiativer har blitt mer aktuelle på bakgrunn av de forslag Kommisjonen nå har fremsatt, og som det redegjøres nærmere for i kapittel 8. Her skal det bare kort pekes på at det i henhold til artikkel 172 kreves:

- medbestemmelse ved 169-initiativer
- konsultasjon med Parlamentet ved 171-initiativer.

169-initiativer som foreslås av Kommisjonen vil med andre ord være en sak både for Rådet og Parlamentet, mens 171-forslag primært vil være en sak for Rådet.

Disse artiklene er innholdsmessig videreført i den nye konstitusjonen for EU, men under andre artikkelnumre.

3.4 Det finansielle rammeverket 2007-2013

Overordnede budsjettføringer og finansiering av forskning i EU-regi vil være nært forbundet. Kommisjonen la 10. februar 2004 frem et forslag til langtidsbudsjett for EU – jf. COM (2004) 101 Building our common future – Policy challenges and Budgetary means of the Enlarged Union 2007-2013. Dette er det fjerde flerårige, finansielle rammeverket ("financial perspective") som behandles i EU.

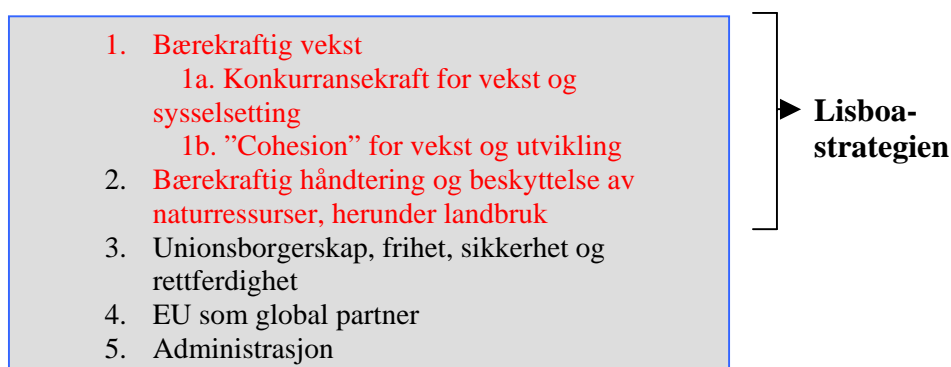
Rammeverket definerer EUs inntekts- og utgiftstak over en flerårig periode, og skiller seg fra annen, indikativ mellom- og langsiktig budsjettplanlegging ved at de takene som vedtas er bindende for Kommisjonen, Parlamentet og Det europeiske råd. Det faktiske utgiftsnivået under de takene man blir enige om i det finansielle perspektivet fastsettes imidlertid i de årlige budsjettene.

Det tas sikte på å nå politisk enighet om det finansielle perspektivet i Det europeiske råd i juni 2005, med sikte på endelig vedtak innen utgangen av 2005. Enkelte mener imidlertid at det kan bli forsinkelser i forhold til den etablerte fremdriftsplanen, og at diskusjonene kan komme til å pågå inn i første halvdel av 2006.

Parlamentet har vist til at det ikke foreligger noen forpliktelse i den eksisterende traktaten om å etablere et finansielt perspektiv, og at et finansielt perspektiv fordrer en overenskomst mellom Parlamentet og Rådet om den finansielle pakken.¹⁶

Hva innebærer så forslaget til finansielt perspektiv? Kommisjonen viser til at tidligere finansielle perspektiver har reflektert ulike politiske prosjekter. For neste periode foreslås det at tre langsiktige politiske prioriteringer legges til grunn: bærekraftig utvikling, EU-statsborgeres rettigheter og en styrket rolle for Europa som global partner.

Kommisjonen foreslår også en modifisert struktur for det nye finansielle perspektivet. Denne skal sikre bedre sammenheng mellom politiske prioriteringer og budsjett, og gi økt transparen. I den nye strukturen er det fem *budsjettoverskrifter*:

¹⁶ Jf. pkt. 3 i "Motion for a European Parliament Resolution" i "Report on building our common future: policy challenges and budgetary means of the enlarged Union 2007-2013"

Kommisjonen har i sitt forslag til finansielt rammeverk valgt å gi Lisboa-strategien en klar prioritet under målet om bærekraftig utvikling. Instrumenter for å nå målene her gjenfinnes under de to første budsjettoverskriftene. Kommisjonen fremholder at:

- i. den europeiske økonomien yter under evne med en vekst på 2,2 prosent i gjennomsnitt siden 1995, sammenlignet med et globalt gjennomsnitt på 3,6%.
- ii. innovasjon og teknologi ikke har blitt drivkrefter for vekst i den europeiske økonomien.

På denne bakgrunn foreslås det en ganske dramatisk økning av innsatsen mot økt konkurransekraft. For post 1b. om Konkurransekraft for vekst og sysselsetting foreslås det en tre-dobling frem mot 2013 sett i forhold til investeringene i 2004:

1. Sustainable growth

1a. Competitiveness for growth and employment

Mill. € i 2004-priser

2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
8 160	12 105	14 390	16 680	18 965	21 250	23 540	25 825

Dette innebærer at "konkurransekraft" vil kunne gå fra å utgjøre om lag 7 prosent av samlede bevilgninger til om lag 16 prosent i 2013. Bevilgningene vil likevel bare være halvparten så store som bevilgningene til "cohesion". Disse foreslås i 2013 å være på 50 960 millioner €, dvs. 32 prosent av samlede bevilgninger. "Landbruk" er foreslått å ligge på omtrent samme nivå i hele perioden, men vil i så fall synke fra å utgjøre om lag 33 prosent av samlede bevilgninger i 2007 til 27 prosent i 2013.¹⁷

Innenfor rammen av konkurransekraft er forskningen gitt topprioritet. Om lag 50 prosent av de foreslåtte midlene under 1b om "Konkurransekraft" foreslås dedikert til FoU, nesten 20 prosent til TENs (transportnettverk), 10 prosent til utdanning og omlag 15 prosent til konkurransekraft, sosialpolitikk og administrative utgifter.¹⁸

For forskningen innebærer dette følgende, indikative økning i perioden:

1. Sustainable growth

1a. Competitiveness for growth and employment

Research (incl. research from ENTR, TREN & FISH)

Mill. € i 2004-priser

2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
3 869	6 325	7 525	8 750	9 950	11 175	12 375	13 600

¹⁷Det kan for øvrig være verdt å merke seg at de to største utgiftsområdene på EUs budsjett – den felles landbrukspolitikken (Common Agriculture Policy (CAP)) og regional og "cohesion" politikk – figurerer som "underkapitler" i det nye finansielle perspektivet – jf. budsjettoverskriftene.

¹⁸Nedbrytning på "underpostnivå" ble gjort i 10219/04 om Financial Framework for 2007-2013: Analytical Report fra presidentskapet til møtet i Det europeiske råd i Brussel 17.-18. juni 2004.

Kommisjonen fremholder at en slik økning vil utgjøre et vesentlig bidrag i anstrengelsene for å:

- realisere et europeisk forskningsområde (ERA)
- nå samlede forskningsinvesteringer på 3% av EUs BNP innen 2010
- støtte og styrke forskning i hele Europa.

Det finansielle perspektivet inneholder også en mer detaljert beskrivelse av hvor Kommisjonen mener det er størst behov for initiativer på EU-nivå, med fokus på fem temaer, samt sikkerhet og romvirksomhet. Temaene er videreutviklet til "6+2" i den kommunikasjonen som ble lagt frem 16. juni 2004, og som er tema for neste kapittel. Begrunnelsen for satsingen omtales derfor ikke nærmere i dette kapitlet.

Ny kommunikasjon – rammeprogram for innovasjon og konkurransekraft

Med sikte på å bringe diskusjonen om det finansielle perspektivet videre, la Kommisjonen frem en ny kommunikasjon til Rådet og Parlamentet 14. juli: COM(2004) 487 Financial Perspectives 2007 – 2013.

En nyvinning siden COM(2004) 101 er et forslag om et **rammeprogram for innovasjon og konkurransekraft** under pkt. 1a over. Det fremholdes at konkurransekraft er et komplekst tema med forskning, innovasjon og et gunstig klima for næringsvirksomhet som kjerneelementer. Programmet vil ha tre hovedtemaer:

- Forbedre miljøet for næringsvirksomhet**, herunder kapital til investeringer, sikre elektroniske nettverk og effektive og moderne tjenester til næringslivet i EU.
- Sikre at innovasjon virker for å fremme konkurransekraft** og kommer til praktisk anvendelse på næringslivsnivået. Her vil det søkes utviklet synergier med teknologiplattformer under rammeprogrammet for forskning og teknologisk utvikling (jf. kapittel 5). Miljøteknologi og fornybar energi vil også stå i fokus.
- Fremme konkurransekraft, innovasjon, entreprenørskap og SMB**, bl.a. gjennom å samle alle EU-instrumenter innen industripolitikk, innovasjon og entreprenørskap i rammeprogrammet.

MAP-programmet vil for øvrig trolig også gå inn i rammeprogrammet. Dette er besluttet videreført i sin nåværende form i ett år til.

Synergier mellom de to rammeprogrammene vektlegges altså, og de har samme kapittel plassering. Kommunikasjonen sier imidlertid ingenting om budsjett. Det er derfor uklart om det vil knyttes (friske) midler til et nytt rammeprogram, og om dette vil ha konsekvenser for prioriteringene under 1a Konkurransekraft. Forslaget om en betydelig økning i forskningsbudsjettet opprettholdes imidlertid i COM 487.

Reaksjoner og vurderinger

Debatten om det finansielle perspektivet er viktig, ikke bare fordi det setter rammene for EUs finanser i tiden fremover, men også fordi det her søkes etablert en politisk

agenda for de neste syv årene. Her vil ingenting være avgjort før tidligst i 2005, men noen reaksjoner har allerede fremkommet.

Størrelsen på EUs budsjett har skapt strid. Kommisjonen legger til grunn at nivået på utbetalinger i gjennomsnitt skal være på **1,14** prosent av EU-27 sitt GNI over 7-års perioden.¹⁹ Dette er under det taket som er satt for EUs egne ressurser på **1,24** prosent av medlemslandenes GNI, men **0,14** prosentpoeng over det nivået Frankrike, Tyskland, Storbritannia, Nederland, Østerrike og Sverige ønsker.

De seks landene er nettobidragstyttere til EU, og fremholdt i et felles brev til Kommisjonens president *før* fremleggelsen av det finansielle perspektivet at det gjennomsnittlige utgiftsnivået i neste periode bør stabiliseres på nåværende utgiftsnivå, og ikke overskride **1,0** prosent av GNI. Samtidig ble Lisboa-målet fremhevet:

”EU spending should add real value, and aim more actively at transforming the EU into the most competitive area worldwide”.

De seks landene har reagert negativt på Kommisjonens forslag. Tyskland har blant annet anført at det er mangel på konsistens mellom de krav som stilles til medlemsland om finansiell disiplin og Kommisjonens utgiftsambisjoner. Andre har pekt på at det området som de seks tilsynelatende ønsker prioritert står utsatt til når det gjelder kutt innenfor en mindre ramme. Dette fordi store utgiftsområder som landbruk og ”cohesion” vurderes som å ville måtte ligge fast, bl.a. på grunn av utvidelsen.²⁰

Danmark støtter innholdet i brevet fra de seks, men også forslaget om en vesentlig økning i de felleseuropeiske ressurser til forskning og utviklingsarbeid. De vurderer at en reduksjon i landbruksstøtten vil kunne gi rom for en slik økning.

Portugal er positive til en større ramme, men er samtidig klare på at struktur- og ”cohesion”-fondene rangerer foran forskning og innovasjon som nasjonal prioritet. Spania er p.t. den største mottakeren av struktur- og ”cohesion” midler til regional utvikling. Disse landene har også gitt uttrykk for skepsis mot å vri ”cohesion” for mye i retning av Lisboa-målsettinger. De fremholder at ”cohesion” er et selvstendig område med egne målsettinger.

Irland er interessant tilfelle her. De er i ferd med å utvikle en kunnskapsbasert økonomi, og vil bevege seg fra en stilling som nettomottaker til nettobidragstyttere i 2007. De fremholder at dette vil påvirke nasjonale posisjoner. Disse har tradisjonelt fokusert på jordbruk og strukturfondene, men vil nå i større grad reflektere prioriteringer om kunnskapsbasert samfunns- og næringsutvikling.

Det synes med andre ord å være grunnlag for en viss varsomhet mht. forventninger om en substansiell økning til forskning og innovasjon på det nåværende tidspunkt. Det synes å gå et skille mellom land som er nettobidragstyttere og –mottakere, ikke bare når det gjelder størrelsen på budsjettet, men også profilen på dette. Land som er

¹⁹ EU-27 inkluderer EU-25 (dvs. EU-15 inkl. 10 nye medlemsstater), Bulgaria og Romania. GNI=Gross National Income.

²⁰ Se bl.a. notat fra Iain Begg, Centre for European Reform: The EU Budget: Common Future or stuck in the Past?

nettobidragstyperne ønsker en "Lisboa-profil", mens enkelte andre land synes å sette en budsjettøkning som en forutsetning for en slik profil.

Det nederlandske formannskapet ved forskningsministeren har signalisert at det nå bør arbeides videre med utviklingen av det 7. rammeprogram. Holdningen skal være at dette arbeidet bør drives relativt langt før finansministrene trekkes inn i drøftelsene om den fremtidige forskningspolitikken.²¹

3.5 EU-forskning og "added value"

Brevet fra de seks nettobidragstyperne understreker betydningen av at EU-forskningen skal gi en *tilleggsverdi* ut over den som nasjonal forskningsinnsats og annet internasjonalt samarbeid kan gi. Dette er et tema som hyppig dukker opp i diskusjoner om forskningsinitiativer på EU-nivå. Relaterte temaer er spørsmål om addisjonalitet – effekten av et offentlig program på FoU-aktiviteter²² – og evalueringer, særlig av addisjonalitet.

Kommisjonen viser i det finansielle perspektivet til at forskningsfinansiering på EU-nivå gir høy tilleggsverdi fordi den:

- hjelper til å skape en kritisk masse av finansielle og menneskelige ressurser
- stimulerer til fremragende forskning og kreativitet gjennom utveksling, nettverk, samarbeid og konkurranse av europeisk størrelse
- øker synligheten av europeiske kapasiteter og prestasjoner.

Relatert til det første punktet, synes det f.eks. åpenbart at det kan skapes en tilleggsverdi på europeisk nivå når prosjekter eller fasiliteter krever så omfattende investeringer at ingen enkeltstat kan bære kostnadene alene, eller når det ikke gir god mening – økonomisk eller teknologisk – å duplisere prosjekter eller fasiliteter. Denne tilleggsverdien kan imidlertid selvsagt også skapes på internasjonalt/globalt nivå. I så fall vil EU kunne være en mellomliggende aktør.

Begrepet "tilleggsverdi" får en mer direkte nasjonal valør når det knyttes opp mot nasjonale prioriteringer og utfordringer når det gjelder kunnskapsbasen, kunnskapsproduksjon og –import. Her inngår blant annet vurderinger av hvor kunnskap kan utveksles til gjensidig nytte med sikte på å lukke et teknologisk gap.

Det synes ikke å eksistere generell enighet om hva som skal forstås med "added value". Ulike aktører legger ulike ting i begrepet. Konseptet synes uansett å være et slags filter for å sile ut innsatser som ikke vurderes som egnet for EU-støtte. Storbritannia legger stor vekt på at en europeisk tilleggsverdi skal synliggjøres i nye EU-forslag. Det gjør bl.a. også Finland. Flere peker på at EU-aktiviteter må konsentreres om de sektorer og tiltak som gir *størst* europeisk tilleggsverdi.

I kapitlet under redegjøres det for Kommisjonens forslag om en "6+2" innsats som skal gi europeisk tilleggsverdi.

²¹ResearchResearch 16.06.04.

²² "Full" addisjonalitet innebærer at ingen av FoU-aktivitetene under et program ville ha blitt utført uten støtte fra dette. "Null" addisjonalitet betyr at støtten ikke har noen betydning for (bedriftens) atferd, og derfor er å regne som en "gave".

4. Retningslinjene for innholdet i EUs fremtidige forskningspolitikk

COM (2004) 353 "Science and technology, the key to Europe's future – Guidelines for future European Union policy to support research" ble lagt frem 16. juni 2004. Hensikten med kommunikasjonen er å skulle stimulere til debatt om den videre utviklingen i forskningsinnsatser på EU-nivå, og bidra til å etablere et grunnlag for en COM om 7RP fra Kommisjonen.

COM 353 må også ses i lys av forslaget i det finansielle perspektivet om en to- til tredobling av forskningsinnsatsen i regi av EU. Forskningskommissær Busquin fremholdt ved fremleggelse av COM 353 at hele kollegiet av kommissærer støtter en budsjettøkning til forskningsformål.²³

Kommunikasjonen legger til grunn at en rekke forskningsbehov ikke kan møtes av medlemsstatene alene, og at det er behov for integrasjon og kritisk masse. Videre peker den på at økt EU-finansiering vil være et vesentlig bidrag til å nå 3%-målet, herunder økte private investeringer i forskning. Et problem med underfinansiering av prosjekter i rammeprogrammet berøres også. Under 50 prosent av prosjekter med svært høy kvalitet har blitt finansiert i 6RP.

Initiativer på EU-nivå foreslås organisert rundt seks hovedmålsettinger:

1) Skape europeiske Centres of Excellence gjennom samarbeid mellom laboratorier

Det legges opp til en videreføring av innsatsen på EU-nivå for **transnasjonalt samarbeid** mellom forskningssentra, universiteter og bedrifter innen viktige vekstområder. Virkemidlene som ble introdusert i det 6. rammeprogram - Integrated Projects (IP) og Networks of Excellence (NoE) – er viktige instrumenter i en innsats for å strukturere forskning i Europa og utvikle "Centres of Excellence", men det må også åpnes for mindre prosjekter. Det åpnes for justeringer i lys av konklusjonene i den såkalte Marimon-rapporten, som er en evaluering av effektiviteten av IP og NoE.

2) Lansere europeiske teknologiinitiativer

Kommunikasjonen peker på **teknologiplattform**er som et virkemiddel for å bringe sammen industri, forskningsinstitusjoner, finansieringsaktører og regulerende myndigheter på europeisk nivå med sikte på å definere en **felles forskningsagenda** og som må kunne mobilisere en kritisk masse av offentlige og private ressurser. Aktuelle områder er bl.a. energi, transport, mobil kommunikasjon, "embedded systems" og nanoelektronikk. Aktuelle instrumenter for implementering av forskningsagendaen er Integreerte Prosjekter eller artikkel 171-baserte Joint Technology Initiatives.

3) Stimulere kreativitet innen grunnforskning gjennom konkurranse mellom forskerteam på europeisk nivå

Kommisjonen vurderer at åpen konkurranse mellom, og støtte til, forskerteam på europeisk nivå vil lede til økt dynamikk, kreativitet og fremragende forskning i Europa. Det er særlig behov for økte anstrengelser innen grunnforskning, ikke minst med tanke på betydningen av slik forskning for økonomiske/industrielle resultater. Prosjekter skal velges på bakgrunn av vitenskapelig "excellence", og uten krav om samarbeid på tvers av landegrensener eller tematiske begrensninger. Kommunikasjonen

²³ Cordis News 17.06.2004: "Commission launches debate on FP7"

foreslår også etablering av en støttefunksjon for grunnforskning – jf. et ”**Europeisk forskningsråd**”.

4) Gjøre Europa mer attraktivt for de beste forskerne

Det pekes på behovet for både å fremme utvikling av forskningskarrierer i Europa, sikre at forskere blir i Europa og å tiltrekke de beste forskerne til Europa. Dette skal skje gjennom en styrking av innsatsen for HR (”human resources”) og mobilitet i ”**Marie Curie**”-instrumentet. Nye områder som foreslås inkludert er rekruttering av ungdom, kvinner i forskning og livslang læring. Videre er det fokus på økt personmobilitet som middel for kunnskapsoverføring til regioner og SMB, og en styrket internasjonal dimensjon i mobilitet og rekruttering.

5) Utvikle forskningsinfrastruktur av europeisk interesse

Kommisjonen fremholder at EU-aktiviteter bør bevege seg fra å støtte tilgang til forskningsinfrastruktur og prosjekter for bedre utnyttelse av denne, til støtte til **konstruksjon og drift av ny infrastruktur** av europeisk interesse. Mekanismen som foreslås lagt til grunn for støtte til infrastruktur er offentlig-privat partnerskap slik man finner disse i TEN-prosjekter under Vekst-initiativet.²⁴ I spørsmål knyttet til utvikling av ny infrastruktur legges det opp til et samarbeid med European Strategy Forum for Research Infrastructures (ESFRI)). Støtte til utvikling av essensielle tjenester for det vitenskapelige samfunn (distribuert kommunikasjonsinfrastruktur, elektroniske arkivsystemer, databaser) foreslås å følge en tilsvarende tilnærming. Dette omfatter blant annet GEANT-prosjekter og GRID.²⁵

6) Forbedre koordinering av nasjonale forskningsprogrammer

Kommisjonen foreslår å styrke innsatsen for koordinering og åpning av nasjonale forskningsprogrammer gjennom **ERA-NET** aktiviteter. Innsatsen her foreslås videreutviklet slik at det ikke bare kan gis støtte til nettverksaktiviteter, men også til forskningsaktiviteter under nettverkene. Kommisjonen vurderer også at artikkel 169 kan brukes som et instrument for å støtte ”variabel geometri”-samarbeid²⁶ innen områder der landene er villige til å forplikte seg finansielt. Et viktig erfaringsgrunnlag her er det ene 169-initiativ som så langt er implementert; EDCTP.²⁷ Kommisjonen foreslår også å styrke båndene, og etablere en mekanisme med direkte støtte, til mellomstatlige forskningsorganisasjoner som CERN og EMBL.

COM 353 fremholder at ytterligere to områder bør være områder for EU-innsatser:

1) Bistå i implementeringen av en europeisk rompolitikk

Kommunikasjonen viser til at en europeisk rompolitikk er i ferd med å implementeres med en rammeavtale mellom Kommisjonen og ESA (European Space Agency) som det nåværende instrumentet, og et **europeisk romprogram** som det fremtidige verktøyet. Forskning vil her være et hovedelement, og vil være konsentrert om tre

²⁴TEN: Trans-European Networks. Ett av to hovedområder i

²⁵ GEANT er et datakommunikasjonsnettverk som forbinder mer enn 30 land i Europa, og som er reservert for forsknings- og utdanningsformål. Norge er omfattet av dette, kf. UNINETT. GRID omhandler neste generasjons dataarkitektur for deling av datakraft, lagring og nettverksressurser og anses suksessrikt for forskning, eksempelvis ved analyser av delte, storskala databaser.

²⁶ Variabel geometri er en form for fleksibel integrasjon som innebærer at medlemsland av særlige grunner kan stå utenfor samarbeidet på spesielle områder.

²⁷ EDCTP: European and Developing Countries Clinical Trials Partnership

hovedområder: teknologier for utnyttelse av rommet, teknologier for transport i rommet og forskningsaktiviteter i rommet.

2) *Forskning for sikkerhet*

Sikkerhet fremholdes som en hovedutfordring i Europa. Kommunikasjonen viser til at det er tatt skritt i retning av et ”**European Security Research Programme**”, bl.a. gjennom etableringen av et forberedende program og en rapport fra en høynivå-gruppe. Under en forutsetning om at det allokeres ressurser til området, vil programmet forfølge både mål knyttet til sivil beskyttelse og mål knyttet til fredsbevaring, konfliktforebygging og internasjonal sikkerhet.

Forslaget til fremtidig EU-politikk basert på en ”6+2” tilnærming utdypes og kommenteres i neste kapittel. Videre i dette kapittelet formidles noen innledende, overordnede vurderinger av det samlede forslaget til fremtidig politikk.

Reaksjoner på, og vurderinger av, forslaget til prioriteringer

De innledende reaksjonene på forslaget til prioriteringer er i overveiende grad positive. Få har så langt pekt på alternative områder som burde vært ivarettatt i Kommissjonens forslag. Generelt synes kommunikasjonen å oppfattes som å være bredere enn det 7. rammeprogram, bl.a. fordi den omhandler grunnforskning og såkalte 169- og 171-initiativer. Noen innledende reaksjoner er:

- Finland mener at dette er en klarere struktur enn i 6RP, og er positive til de seks aksene, men understreker behovet for mer informasjon.
- Tyskland fremholder at de ikke oppfatter at kommunikasjonen handler om målsettinger, men om *instrumenter*. Her kan det føyes til at COM 353 også kan synes å legge til grunn et prinsipp i det finansielle perspektivet om at hvert område primært bør ha *ett* instrument – jf. at det i hovedsak vises til ett instrument innen hvert av de åtte områdene.
- Tyskland er også sterkt avvisende til en økning til forskningsformål. De kritiserer at COM 353 ikke sier noe om budsjett.
- Store land som Tyskland og Storbritannia uttrykker reservasjoner mot at ”space” og ”security” bringes inn i diskusjonene om det 7. rammeprogram. Tyskland mener dessuten at kommunikasjonen av 16.06.2004 generelt er for vag på disse to punktene.
- Storbritannia gir uttrykk for bekymring for den synkende industrideltakelsen i rammeprogrammet, og har luftet tanker om en programstruktur basert på et klarere skille mellom anvendt, industriell forskning og grunnforskning.
- UNICE mener at det legges for lite vekt på ”det europeiske paradokset”: høy kvalitet på offentlig europeisk forskning, men lite ”output” i form av kommersielt levedyktige produkter og tjenester. Det må legges mer vekt på å stimulere forskning og innovasjon i industrien selv, herunder økt deltakelse i EUs FoU-programmer. Teknologiplattformer og offentlig-privat partnerskap (PPP) vurderes i denne forbindelse som skritt i riktig retning.

- Portugal gir uttrykk for en viss frykt for at (enkelte av) forslagene vil kunne forsterke eksisterende forskjeller i Europa. Dette gjelder særlig forslagene om et Europeisk forskningsråd og teknologiplattformer.
- Frankrike etterlyser EURATOM/nukleær forskning, og "science and society"-dimensjonen. Særlig de franske universitetene skal etterlyse denne.
- EURAB har hatt en dialog med Kommisjonen både formelt og uformelt i tilknytning til utvikling av ny politikk. De vil nå foreta en gjennomgang av tidligere anbefalinger og de signaler som nå ligger i det finansielle perspektivet og COM 353. En innledende vurdering er at samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning er viktig både i kraft av egen verdi og som støtte for andre disipliner, men synes lite ivaretatt. Dette omfatter blant annet forholdet mellom forskning og samfunnet og kjønnsperspektivet.

Vedrørende kulepunkt tre, har generaldirektør Mitsos i DG Research ovenfor CORDISNews²⁸ fremholdt at ekstra midler er nødvendig blant annet til nye initiativer som teknologiplattformer og et Europeisk forskningsråd. Disse initiativene vil finansieres over 7RP, men andre kilder, som EIB, EIF og strukturfondene, er også en mulighet.

Mitsos fremholder at finansiering av "collaborative research", jf. bruk av IP, NoE og STREPS ikke bør øke, i hvert fall ikke vesentlig. "Collaborative research" omfatter i henhold til Mitsos samarbeid mellom deltakere fra ulike land basert på politiske beslutninger om temaer og prioriteringer (og utgjør om lag 2/3 av finansieringen innen tematiske områder i 6RP). Mitsos vurderer at slikt samarbeid er nyttig, men at det har sine begrensninger. Dette utdypes imidlertid ikke i artikkelen.

Her er det imidlertid duket for diskusjoner. Irland vil, som de andre landene, vurdere innholdet i COM 353 nærmere i tiden fremover. Bli budsjettet mindre enn det Kommisjonen legger til grunn, og det er behov for å prioritere mellom aksene, vil Irland prioritere "collaborative research" og "human resources". En irsk, sterk satsing på grunnforskning gjør at et Europeisk forskningsråd vil prioriteres lavere. Teknologiplattformer avstedkommer p.t. mest tvil, og er derfor lavest prioritert.

Generelt synes en evt. økning ut over dagens ramme å ville kunne gå til nye områder, som teknologiplattformer, et Europeisk forskningsråd og sikkerhetsforskning. Allerede etablerte områder, som "collaborative research", mobilitet, infrastruktur og nettverk mellom nasjonale programmer, holdes på omtrent samme nivå. Kommisjonen ønsker imidlertid i noen grad også å videreutvikle og styrke de eksisterende ordningene ved en budsjettøkning – jf. neste kapittel.

Ved en ramme tilsvarende dagens nivå, synes det å være støtte for at etablerte områder skal videreføres. Reduksjoner i forhold til budsjettforslaget i det finansielle perspektivet synes med andre ord å ville kunne gå ut over nye satsinger.

Nye medlemsland som Polen og Litauen har vært tilbakeholdne med å fremsette synspunkter både på budsjettet for forskning og innholdet i forskningspolitikken i

²⁸ CORDISNews 01.07.2004

påvente av slutføring av interne prosesser. ”Gamle” medlemsstater forventer at signaler om deres prioriteringer vil komme i de videre diskusjoner om det finansielle perspektivet, herunder om forskning prioriteres foran strukturmidler.

En mulighet er at utvikling av infrastruktur for forskning gjennom bruk av strukturfondene prioriteres. Presidenten i parlamentet i Estland, Ene Ergma, har fremholdt at infrastruktur er hovedproblemet for de nye medlemslandene.²⁹

Vedrørende spørsmålet om ”Science and society”, som er et tema i det 6. rammeprogram, skal Kommisjonen ha fremholdt at det forhold at temaer ikke er spesifikt nevnt i COM 353, herunder temaer i 6RP, ikke er det samme som at de er utelukket. Her vil det trolig finne sted avklaringer når COM om 7RP utarbeides.

Prosess

Innholdet i kommunikasjonen drøftes i første omgang i en ”Research Working Group” i Rådet. Her møter forskningsråder i medlemslandene og Kommisjonen under ledelse av formannskapet.³⁰ Norge deltar ikke her. Kommisjonen skal her ha oppfordret landene til å vurdere innholdet i kommunikasjonen slik den nå foreligger, og ikke avvente nye kommunikasjoner. Det må understrekes at det skal ha blitt reist mange spørsmål allerede i denne gruppen om Kommisjonens forslag. Her vil det med andre ord måtte finne sted en rekke avklaringer i tiden fremover. Kommisjonen vil blant annet produsere ”non-papers” rettet mot klargjøring av innhold og detaljer.

Kommisjonen vil dessuten:

- etablere ytterligere bakgrunnsmateriale i september om hhv. en mekanisme for grunnforskning/et Europeisk forskningsråd og teknologiplattformer. Dette vil mest sannsynlig ikke være kommunikasjoner, men dokumenter med en annen form, som f.eks. ”Commission Staff Paper”.
- be om innspill og synspunkter på COM 353 på bakgrunn av et spørreskjema som ble lagt ut på Internett ved månedsskiftet august/september. Det vil være åpent for innspill til 15. oktober.

Det legges opp til behandling av COM 353 på møtet i Konkurransenevnerådet, 25. og 26. november. Arbeidet i forskningsgruppen i Rådet vil lede opp til dette møtet. Nasjonale prosesser om den fremtidige forskningspolitikken vil igjen være av betydning for landenes innspill både i arbeidsgruppen og i Konkurransenevnerådet.

Noen eksempler på slike prosesser gis under.

²⁹ CORDISfocus no 244, 03.05.2004

³⁰ Dette er faste møter, og ikke møter som avholdes særskilt knyttet til kommunikasjonen.

Konsultasjonsprosesser:

- **Forfás** (www.forfas.ie) er det nasjonale, rådgivende organet for næringsvirksomhet, handel, vitenskap, teknologi og innovasjon i Irland, og er knyttet til Nærings-, handels og arbeidsdepartementet. De innledet en nasjonal konsultasjonsrunde 10. juni 2004, og med svarfrist 17. juli 2004. Her bes det om respons på de seks aksene. Romvirksomhet og sikkerhetsforskning er holdt utenfor. Resultatet foreligger ikke p.t..
- **Storbritannia** ved Office of Science and Technology (www.ost.gov.uk) startet sin konsultasjonsrunde allerede i april 2004, og med frist 26. juli. Innspill her vil legges til grunn for britiske posisjoner både når det gjelder forslaget fra Kommissjonen av 16.06.04 og forslaget til 6RP som er ventet i første halvdel av 2005. En gjennomgang av "added value" av internasjonale FoU-programmer som forelå i mai 2004, og en snart foreliggende evaluering av effekten av rammeprogrammet i Storbritannia, vil også tas i betraktning.
- **Sverige** har et mer "representativt opplegg" for konsultasjoner. Deltakere og eksperter i programkomiteer i rammeprogrammet, forskningsfinansierende organisasjoner og representanter fra departementene møtes i en egen gruppe og utvikler analyser og anbefalinger som formidles det politiske nivå. Det formelle ansvaret for EU-forskningen ligger hos Utbildningsministeren, som også har sin egen gruppe for konsultasjoner om EU-spørsmål.
- **Danmark** har gjennomført en høring i regi det nyopprettede Danmarks Forskningspolitiske Råd (erstatte Danmarks Forskningsråd): www.vtu.dk (Råd og utvalg). Høringen ble iverksatt i mars 2004, og førte frem til publikasjonen "Indspil til debatten om den fremtidige forskningspolitikk i Europa" av 28. mai 2004.

Enkelte av de innspillene som er kommet opp i de ovennevnte prosessene er omtalt i neste kapittel.

5. Nærmere om forslagene til nye målsettinger

Under utdypes og knyttes det enkelte kommentarer til de "6+2" målsettingene som kommunikasjonen av 16.06.04 inneholder. Det gis også noen innledende reaksjoner på disse. Det synes her riktig å si at det er de nye ideene om hhv. et europeisk forskningsråd og konseptet med teknologiplattformen som er mest i fokus p.t. Videre er det en del fokus på Marimon-rapporten om de nye instrumentene i det 6. rammeprogram som ble lagt frem i juli 2004.

5.1 Videreføring av eksisterende aktiviteter

Fire av de områdene som kommunikasjonen av 16.06.2004 løfter frem innebærer i prinsippet en videreføring og forsterking av allerede eksisterende aktiviteter. Dette omfatter "collaborative research", "human resources", forskningsinfrastruktur og koordinering av nasjonale programmer. Det synes å herske enighet om at dette er viktige innsatsområder som bør videreføres.

Kommunikasjonen legger opp til en videreføring av innsatsen på EU-nivå for **tværnasjonalt samarbeid mellom forskingssentra, universiteter og bedrifter**, men åpner for justeringer i lys av konklusjonene i den såkalte Marimon-rapporten. Denne evaluerer de to nye instrumentene som ble innført i 6RP – ”Integrated Projects” (IP) og ”Networks of Excellence” (NoE)”, og omtales nærmere i kapittel 7.

”Collaborative research” i rammeprogrammet er som tidligere nevnt det største området i programmet. Særlig IP har fått en dominerende rolle her etter introduksjonen i 6RP. IP og NoE har det til felles at de skal ha en struktureffekt på forskning og teknologisk utvikling i Europa.³¹

COM 353 legger i tråd med dette vekt på at IP og NoE vil kunne bidra til utvikling av ”European centres of excellence”. Det ble i møterunden pekt på at dette ikke er første gang Kommisjonen foreslår ”Centres of Excellence”, og at ”Networks of Excellence” er det foreløpige resultatet av slike tanker. Oppfatningen er at dette er noe som kommer, men kanskje for fullt først under et av de to neste rammeprogrammene.

Poenget synes imidlertid å være at innsatsen for strukturendringer i tråd med ERA-konseptet vil videreføres og tillegges større vekt i 7RP. En fotnote i COM 353 understreker f.eks. at NoE-støtte kun bør gis der det er motivasjon til å integrere aktiviteter på en delvis institusjonell måte.

Marimon-rapporten vil være et sentralt referansepunkt for de videre diskusjoner om instrumenter og deres måleeffektivitet, og omtales altså nærmere i neste kapittel.

Ut over dette pekes det i COM 353 også på at det særlig for ”collaborative research” vil være slik at temaer som vil få særskilt oppmerksomhet her er slike som relaterer til EUs politikk innen områder som helse, forbrukerbeskyttelse, energi, miljø, bioteknologi, IKT med mer.

”**Human resources**” med trening, mobilitet og karriereutvikling for forskere vurderes generelt som en viktig del av utviklingen av ERA. Det er også pekt på at selv om EU-landene i tråd med 3%-målet klarer å øke sine forskningsinvesteringer med 8% hvert år, og ikke 4,5% som nå, vil det ikke være nok forskere til å absorbere en slik økning. Det er vist til at det p.t. er 540 000 forskere i Europa, og at det i 2010 vil være behov for over 2 millioner.³² En oppfattet, pågående ”brain-drain” til USA blir her en viktig delutfordring for EU, og synes være en del av bakgrunnen for fokuset på både å beholde og tiltrekke forskere til Europa i kommunikasjonen av 16.06.04.

Nesten 10 prosent av 6RP går p.t. til mobilitets-, trenings- og karrieretiltak.³³ Innsatsen foreslås altså videreført, styrket og utvidet i neste rammeprogram, blant annet gjennom at det føyes til en internasjonal dimensjon i mobilitet og rekruttering.

³¹ Jf. beslutning om rammeprogrammet av 27. juni 2002 ved Parlamentet og Rådet.

³² Jf. innlegg av Anrzej Ceynowa, Universitet i Gdansk, Polen, på ”European Science Congress” 06.04.04.

³³ Se bl.a. intervju med forskningskommissjonær Busquin 05.11.02 på Europa/Marie Curie Actions: ”A new vision of human resources in Europe”.

Et synspunkt som er fremført i den britiske konsultasjonsprosessen er at en vertskapsordning for industri i Marie Curie bør reetableres. Generaldirektør Mitsos i DG Research skal ha stilt seg positiv til dette i et større, britisk konsultasjonsmøte.

EU har også tatt andre skritt i retning av å gjøre Europa mer attraktivt for forskere enn de som omtales i kommunikasjonen. Det er nå etablert en portal for forskermobilitet og et europeisk nettverk bestående av i overkant 200 sentre for mobilitet, det såkalte ERA-MORE. Norge er omfattet av dette. Videre er det tatt skritt i retning av å gjøre tilgangen på EUs arbeidsmarked enklere for forskere fra tredjeland i Rådet.

Innen **forskningsinfrastruktur** fremholder kommunikasjonen at EU-aktiviteter bør bevege seg fra støtte til tilgang på forskningsinfrastruktur og prosjekter for bedre utnyttelse av denne, til å støtte konstruksjon og drift av ny infrastruktur av europeisk interesse. Mekanismen som foreslås lagt til grunn for støtte til infrastruktur er offentlig-privat partnerskap slik man finner disse i TEN-prosjekter under Vekst-initiativet, og hvor European Investment Bank (EIB) spiller en fremtredende rolle.

Et økt engasjement innen utvikling av infrastruktur for EU synes også å innebære en forsterket rolle for European Strategy Forum for Research Infrastructures (ESFRI). ESFRI ble opprettet av medlemsstatene i EU i 2002 - etter et initiativ fra forskningskommisær Busquin - og er et (uformelt) organ for konsultasjoner mellom statene og Kommissjonen. ESFRI har vurdert infrastruktur innen bl.a. nøytroner, marin forskning og lasere.³⁴ Norge deltar i ESFRI fra 3. september 2004.

En form for *institusjonalisering* av ESFRI er en mulighet. Det ble i møterunden pekt på at ESFRI vil kunne gå fra å være et forum til f.eks. et råd. En oppgave for ESFRI vil bl.a. kunne bli å etablere et *veikart* som legges til grunn for prioriteringer innen infrastruktur på europeisk nivå, tilsvarende et teknologisk veikart for utvikling av infrastruktur mellom industri og føderale byråer i regi av Department of Energy (DoE) i USA. Dette drøftes bl.a. i CREST nå. Det ble understreket at dette er en krevende prosess – jf. spørsmål knyttet til lokalisering av infrastruktur. Infrastruktur omfatter ikke minst informasjonsteknologi. Kommunikasjonen peker på behovet for å utvikle tjenester for forskningen innen dette området basert på en PPP-mekanisme.

Koordinering og åpning av nasjonale forskningsprogrammer vurderes som en forutsetning for utviklingen av ERA. Det 6. rammeprogram inneholder en egen del rettet mot dette - ERA-NET. Instrumentet innebærer støtte til nettverksdannelse og koordinering av nasjonale forskningsprogrammer. Det langsiktige målet er vedvarende samarbeid i form av:

- strategisk planlegging og design av felles forskningsprogrammer
- gjensidig åpning av nasjonale forskningsprogrammer for forskere fra andre medlemsland
- lansering av programmer som er finansiert av mer enn ett land.³⁵

³⁴ Fremstillingen er basert på ESFRIs årsrapport for 2003.

³⁵ CORDIS/Coordination of research activities: Coordination of national research activities.

Norge/Norges forskningsråd deltar p.t. i 11 av totalt 32 ERA-NET prosjekter, og har ytterligere 10 søknader inne. Deltakelse innebærer dekning av samarbeidskostnader og administrativt arbeid, men ikke FoU.³⁶ I kommunikasjonen fremholdes det altså at ressursene til ERA-NET aktiviteter må økes, og at de må utvides til også å omfatte finansiell støtte til FoU.

ERA-NET aktiviteter kan også føre til artikkel 169-initiativer:

” In implementing the multiannual framework programme, the Community may make provision, in agreement with the Member States concerned, for participation in research and development programmes undertaken by several Member States, including participation in the structures created for the execution of those programmes.”

Et artikkel 169-initiativ innebærer med andre ord at EU ikke bare støtter koordinering, men også aktivt deltar i handlingen, herunder med finansiell støtte til forskning.

COM 353 legger altså til grunn at erfaringer 169-initiativet EDCTP vil kunne legges til grunn for andre 169-initiativer. Dette vil kunne være initiativer i regi av en avgrenset gruppe land basert på variabel geometri. En kan for eksempel se for seg et nordisk samarbeid med utgangspunkt i det nye, nordiske ”forskningsrådet”, Nordforsk, kan spille en rolle. Fordi 169-initiativer fordrer en prosedyre med medbestemmelse mellom Parlamentet og Rådet, fremholder Kommisjonen at effektivitetshensyn tilsier at det bør etableres ”pakker” av 169-handlinger.

5.2 Teknologiiinitiativer/teknologiplattform

Barcelona-målet om 3% av BNP til investeringer i forskning baserer seg som tidligere nevnt på en betydelig økning i forskningsinvesteringene i privat sektor. På spørsmål om hvordan et øket budsjett til forskning kan bidra til dette, viser forskningskommissær Busquin i et intervju med RTDinfo³⁷ til at instrumentet ”Integrerte Prosjekter” (IP) i 6RP innebærer stor deltakelse fra industrielle aktører, herunder SMB. Han fremholder at en budsjettøkning vil kunne bidra til ytterligere mobilisering i privat sektor, ikke minst gjennom utvikling av ”teknologiplattform”. Dette betegnes som en ”veldig konkret øvelse”.

”Europeiske teknologiplattform” er et relativt nytt konsept, men omtales både i handlingsplanen for 3%-målet, Vekst-initiativet og det nye rammeprogrammet for innovasjon og konkurransekraft. I handlingsplanen fremholdes det at teknologiplattform er et velegnet *sektorinstrument* for økt sammenheng og koordinering mellom aktører som er involvert i utvikling, og anvendelse av, nøkkelteknologier i Europa. Under Vekst-initiativet er, som tidligere nevnt, teknologiplattform innen hydrogen, nanoelektronikk og lasere lansert som ”Quick-start” prosjekter.

Stikkord for en teknologiplattform er ”public-private partnership”, kritisk masse og høyt ambisjonsnivå. Enkelte mener at fallhøyden er tilsvarende. EURAB fremholder i en rapport om teknologiplattform av januar 2004³⁸ at de med en plattform forstår:

³⁶ Norges forskningsråds hjemmeside: www.forskningsradet.no

³⁷ RTDinfo no 41, mai 2004.

³⁸ EURAB-rapport 04.010 om European Technology Platforms.

“...a major, pan-European, mission-oriented initiative aimed at strengthening Europe’s capacity to organise and to deliver innovation.... The Platform will bring together relevant stakeholders to identify the innovation challenge, develop the necessary research programme and implement the results”.

EURAB vektlegger med andre ord innovasjon, og vurderer at en Europeisk Teknologiplattform i realiteten er et Europeisk Innovasjonsinitiativ. EURAB mener at ”teknologi” som begrep kan være villedende, fordi aktivitetene under initiativene går ut over forskning og teknologi - de inkluderer også juridiske, organisatoriske, økonomiske og sosiale spørsmål. EURAB fremholder videre at det finnes lignende initiativer på nasjonalt nivå (Finland har bl.a. ett innen IT) og i EUREKA.

Kommisjonen viderefører imidlertid begrepet ”teknologiplattform”, og arbeider p.t. med å klargjøre konseptet.³⁹ Utgangspunktet er å sikre en felles, europeisk tilnærming til store, strategiske forsknings- og teknologiutfordringer. Hele kjeden fra forskning og teknologisk utvikling til demonstrasjon og - på lang sikt - markedsgjennombrudd skal dekkes. Arbeidet er tenkt å skulle skje i tre faser:

- I fase 1 bringes ”stakeholders” – næringsliv, academia, finansielle aktører, offentlige/regulatoriske myndigheter, brukere/konsumere – sammen. Etter oppnådd enighet om veien videre og struktur for arbeidet, lanseres teknologiplattformen. Støtte til det innledende utviklingsarbeidet kommer fra 6RP, og etterhvert også 7RP. Industrielle hensyn vurderes som å måtte være en sentral drivkraft i utviklingen av en plattform.
- I fase 2 vil det defineres en strategisk forskningsagenda og identifiseres mekanismer for mobilisering av private og offentlige investeringer. Mulige kilder inkluderer rammeprogrammet, strukturfondene, nasjonal, regional og privat finansiering, European Investment Bank (EIB) og EUREKA⁴⁰.
- I fase 3 implementeres den strategiske forskningsagendaen.

Vedr. fase 3, antas de fleste av forskningsagendaer å kunne implementeres med støtte i eksisterende virkemidler som integrerte prosjekter (IP) og forskningsinfrastruktur. Et fåtall antas imidlertid å ha et ambisjonsnivå, en kompleksitet og innebære offentlige og private investeringer av en slik størrelsesorden at disse virkemidlene ikke egner seg. For disse få unntakene ser Kommisjonen for seg at det vil kunne etableres såkalte ”**Joint Undertakings**” med utgangspunkt i artikkel 171 i traktaten:

“The Community may set up joint undertakings or any other structure necessary for the efficient execution of Community research, technological development and demonstration programmes”.

Slike ”Joint Undertakings” krever kun konsultasjoner med Parlamentet – jf. kap. 3.3, og vil være rettet mot å:

- håndtere midler fra flere kilder (RP, Strukturfondene, EUREKA, COST, EIB, EIF, EBRD....)
- involvere et stort antall aktører

³⁹ Jf. utkast til ”Discussion Paper” fra Kommisjonen av 26.03.04: “Technology Platforms – the Gateway to Joint European Technology Initiatives”.

⁴⁰ EUREKA: Et europeisk nettverk for samarbeid om markedsnær forskning og utvikling.

- ivareta kontraktmessige forhold.⁴¹

I det 7. rammeprogram vil det settes opp en spesifikk støttemekanisme for slike initiativer med tittelen "Joint Technology Initiatives" (JTI). For øvrig er det vist til at en "Barcelona-fordeling" med en tredjedel offentlig finansiering og to tredjedeler privat finansiering bør kunne tjene som en rettesnor for finansiering av initiativene. Kommisjonen vurderer at initiativene kan/bør gis en legal forankring og evt. etableres i en selskapsstruktur. De viser til at dette bl.a. vil underlette EIB-finansiering.

"Joint Undertakings" vil altså springe ut av teknologiplattformer. Det foreligger p.t. +/-20 foreslåtte og allerede lanserte teknologiplattformer som kan sorteres i hht. fem etablerte hovedkategorier. Dette er plattformer for (eksempler etter kolon):

- **Radikal teknologisk endring:** hydrogen og brenselceller, nanoelektronikk, nanomedisin.
- **Bærekraftig utvikling:** "Plant Genomics" og bioteknologi, vannforsyning.
- **Varer og tjenester basert på ny teknologi:** mobil og trådløs kommunikasjon, innovative medisiner.
- **Strategisk teknologi:** "aeronautics", "embedded systems"
- **Industriell fornyelse:** stål, tekstiler og klær.

I møterunden fremkom det mye positiv interesse for teknologiplattformer som konsept, men det ble pekt på at det er behov for klargjøring og presiseringer, bl.a. når det gjelder innhold og prosess/metodologi. Kommisjonen synes så langt å ha satt seg selv mye i førersetet for etablering av plattformene. Behovet for transparens i utvelgelsen av plattformer ble understreket, herunder klare kriterier for utvelgelse.

Det ble videre vurdert som viktig at mulighetene holdes åpne for forslag til nye initiativer i tiden fremover. Sverige vurderer temaene trådløs kommunikasjon og skog. Danmark vurderer flere temaer, bl.a. matvareproduksjon, bioteknologi/medisin og pleie og behandling.⁴² Det ble videre pekt på at teknologiplattformer åpner for "variabel geometri", dvs. et samarbeid mellom et mer begrenset antall land.

Teknologiplattformer ble også oppfattet som "stand-alone" initiativer, dvs. uten en klar forankring i ett program eller initiativ. Et prinsipielt standpunkt som ble forfektet, er at Vekst-initiativet ikke bør prejudisere rammeprogrammet i spørsmål knyttet til teknologiplattformer.

UNICE⁴³ støtter initiativet med teknologiplattformer og offentlig-privat partnerskap i spesifikke sektorer. De understreker at industrien bør ha en ledende rolle i definisjonen og gjennomføringen av teknologiplattformer. Byråkrati knyttet til plattformene må reduseres til et minimum.

Storbritannia støtter i prinsippet forslaget om teknologiplattformer, men gir uttrykk for noe skepsis til de store strukturene. De finner også at teknologiplattformer kun

⁴¹Presentasjon ved DG Research til det svenske EU/FoU-rådet 10.06.04

⁴² Se for øvrig publikasjonen "Indspil til debatten om den fremtidige forskningspolitikk i Europa" av 28. mai 2004 utarbeidet av Danmarks Forskningspolitiske Råd.

⁴³UNICE: Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe. NHO er medlem her.

egner seg innenfor et fåtall områder/sektorer, og da kanskje primært der regulatoriske spørsmål og andre rammebetingelser er fremtredende temaer.

Portugal vurderer at teknologiplattformer raskt kan bli et instrument som favoriserer land som allerede har klare forskningsmessige og teknologiske fortrinn.

Generelt ble det fremholdt at det er vesentlig å sikre at teknologiplattformene ikke blir ”tomme skall”. Dette synes også å være Kommisjonens hovedansvar p.t.

5.3 Europeisk forskningsråd

Rammeprogrammet inkluderer noe grunnforskning, men traktaten omtaler ikke grunnforskning eller finansiering av denne eksplisitt. Ny artikkel III-146 i konstitusjonstraktaten åpner imidlertid for dette. Her fremheves ERA og behovet for en *mer konkurransedyktig kunnskaps- og teknologibase, også i industrien*.

Diskusjonen om grunnforskning på europeisk nivå fikk et løft under det danske formannskapet i 2002. Det ble da avholdt en konferanse om et Europeisk forskningsråd som ble etterfulgt av en rapport utviklet av en internasjonal ekspertgruppe ledet av Federico Mayor, Spania: ”The European Research Council, A Cornerstone in the European Research Area”.

Debatten ble løftet opp på politisk nivå i og med COM(2004) 9 om ”Europe and Basic Research” av 14.01.2004, og altså videreført i kommunikasjonen av 16.06.2004. Kommisjonen har vært nøye med å understreke at utfordringer og behov må avklares før institusjonelle løsninger og finansiering kan drøftes. I COM 9 pekes det på at:

- Grunnforskning i Europa utføres, som i USA, i hovedsak av universitetene. Industrien i USA støtter sterk offentlig støtte til grunnforskning, mens europeisk industri har lagt større vekt på støtte til anvendt forskning.
- Europa ligger foran USA når det gjelder publisering (hhv. 41,3% mot 31,4% av totalen i verden), men USA ligger foran når det gjelder sitering, og også antall Nobelprisvinnere.
- Gapet i forhold til USA er størst på områder innen grunnforskning der effekten på konkurransekraften antas å ville være størst, som fysikk, medisin, kjemi og ”life sciences”.

Kommunikasjonen understreker at Europa har klare styrker innen grunnforskning, men også svakheter. Ikke minst pekes det på fraværet av *konkurranse* på europeisk nivå. Konkurranse blir den europeiske tilleggsverdien i dette tilfellet, og antas å ville bidra til å stimulere kreativitet og ”excellence”.

COM 9 fremholder at det først og fremst bør innføres en *ny mekanisme til støtte for prosjekter i regi av individuelle forskerteam*. Det vises til en ordning for slik støtte i regi av ”grunnforskningsrådet” National Science Foundation i USA. NSF bidrar til konkurranse gjennom å fordele føderale midler til prosjekter ved universitetene i USA. Inspirasjonen fra USA begrenser seg imidlertid ikke til dette. Kommisjonen peker på at National Institutes of Health (NIH) – et annet virkemiddel på føderalt nivå i USA – også støtter individuelle prosjekter. Disse omfatter ikke bare grunnforskning, men også anvendt forskning.

Kommisjonen fremholder at en mekanisme for grunnforskning er en naturlig del av et europeisk forskningsområde. Den understreker samtidig at det ikke er hensiktsmessig med et skarpt skille mellom grunn- og anvendt forskning i den videre diskusjonen om implementering av mekanismen.

Andre forhold som vurderes som nødvendige for å styrke den grunnleggende forskningen i Europa er blant annet økt finansiering fra privat sektor av slik forskning.

Reaksjoner på en mekanisme til støtte for grunnforskning

I møterunden ble det i hovedsak fremført positive vurderinger av tanken om en styrket innsats for grunnforskning på europeisk nivå, men med et par forbehold.

Tyskland er opptatt av at prosjekter skal kunne finansieres uten krav om tverrnasjonalt samarbeid, og har fått gjennomslag for dette i kommunikasjonen av 16. juni. Dette synes imidlertid å være noe som har vakt strid. Enkelte land fremholder at dette ikke er i tråd med det underliggende tankegodset om europeisk samarbeid og integrasjon. Videre vises det til at fravær av krav om tverrnasjonalt samarbeid minsker muligheten for teknologisk mindre utviklede land vil nyte godt av en slik mekanisme.

De sydlige EU-landene – Italia, Spania, Portugal og Hellas – stiller seg ”positivt avventende” til en grunnforskningsmekanisme/et ”Europeisk forskningsråd”. Portugal gir f.eks. uttrykk for en positiv holdning, men vurderer at en mekanisme for grunnforskning primært vil kunne komme land som allerede har avansert forskning til gode. De tar derfor til orde for en ”cohesion”-dimensjon i ordningen.

Størrelsen på prosjekter er et annet tema. COM 353 legger til grunn at et stort antall *mindre* prosjekter skal støttes på bakgrunn av ett kriterium: ”scientific excellence, as assessed by peer review”. EUROHORC⁴⁴ har bl.a. innvendt at det bør ytes *stipender* av en betydelig størrelse som sikrer internasjonal oppmerksomhet og anerkjennelse.

UNICE stiller seg i prinsippet positive til konkurranse på europeisk nivå innen strategisk forskning, men understreker betydningen av å relatere forskningen til industriell konkurransekraft og Lisboa-målsettingene. Andre har understreket betydningen av å stimulere til nettverk mellom industri og akademia; kun å øke bevilgningene til universitetene vurderes ikke å ville gi de ønskede resultater.⁴⁵

Flere, herunder UNICE og franske forskningsorganisasjoner, mener at en forutsetning for et Europeisk forskningsråd er at finansiering av dette ikke tas fra andre områder,.

Organisering og finansiering

I spørsmålet om hvordan en ny mekanisme skal organiseres, fremholder Kommisjonen at det finnes flere modeller for et ”Europeisk forskningsråd” (ERC):

- et utøvende organ
- et EU-agency
- en artikkel 171-konstruksjon, f.eks. en stiftelse

⁴⁴ EUROpean Heads Of Research Councils.

⁴⁵ Jf. bl.a. CORDIS News 28.05.2004 om FP7, hvor professor Martikainen fra universitetet i Oulu, Finland, kommenterer en redegjørelse fra Khali Rouhana i DG INFSO.

Sverige og Danmark støtter begge en mekanisme i form av et Europeisk forskningsråd. Disse landene har på mange måter ført an i diskusjonene om et Europeisk forskningsråd, og fremholder at dette er et område hvor de nordiske landene har vært pro-aktive når det gjelder utforming av ny politikk og nye virkemidler. Portugal, Italia, Spania og Hellas vil også kunne støtte et Europeisk forskningsråd, men går mot at det opprettes et nytt, byråkratisk EU-organ. Portugal vil ha en struktur ”av forskere og for forskere”.

Kommisjonen fremholder at den videre politiske prosessen vil avgjøre den endelige organiseringen, men mener samtidig at tre grunnleggende kriterier må tilfredstilles:

- virksomheten skal overvåkes av det vitenskapelige samfunn
- Kommisjonen skal ha politisk og finansielt ansvar
- virksomheten skal ikke være preget av ”fair return”⁴⁶

Spørsmålet om autonomi har vært langt fremme i debatten. Forskningskommissær Busquin har understreket at rådet skal være uavhengig, og at vurderinger av prosjekter skal gjøres av forskerne selv.⁴⁷ UNICE understreker at industrien bør delta i vurderinger av prioriteringer og prosjekter. Kommisjonen synes imidlertid ikke å legge opp til en slik direkte representasjon.

Andre problemstillinger som er reist i tilknytning til et Europeisk forskningsråd er:

- forholdet mellom dette og nasjonale organer og andre europeiske organisasjoner?
- finansiering av initiativet; fra landene/rammeprogrammet/nye midler?
- ”added value” av et Europeisk forskningsråd?
- struktur og strategiske målsettinger for et råd?

Flere land synes å ønske en nærmere avklaring av forholdet mellom et Europeisk forskningsråd og nasjonale virkemidler for finansiering av forskning, herunder spørsmål om samfinansiering av aktiviteter. Storbritannia gir blant annet uttrykk for at forholdet til nasjonale programmer må avklares nærmere. Her foreligger det imidlertid få signaler så langt fra Kommisjonen.

Forholdet til European Science Foundation (ESF)⁴⁸ har også vært berørt. Det har blant annet vært foreslått at et Europeisk forskningsråd kunne legges til ESF. Sammenslåing av de to virksomhetene har også vært drøftet. ESF selv åpner for en nærmere diskusjon om dette i tilknytning til det 8. rammeprogram.⁴⁹

Det synes å være stor enighet om at rådet bør finansieres over det 7. rammeprogram. Rådet vil derfor trolig ha et budsjett som (i hvert fall delvis) baseres på en avsetning i 7. rammeprogram. Enkelte setter imidlertid altså som forutsetning for etablering av et

⁴⁶ Dvs. at det ikke skal være direkte samsvar mellom det som skytes inn og det landene får tilbake.

⁴⁷ CORDIS News 12.05.2004.

⁴⁸ European Science Foundation er den europeiske organisasjonen for forskningsfinansierende organisasjoner i de ulike landene.

⁴⁹ Research Research 30.06.04.

råd at finansiering av dette ikke må skje på bekostning av finansiering av andre aktiviteter under rammeprogrammet og/eller nasjonale aktiviteter.

Det nederlandske formannskapet ønsker å prioritere spørsmålet om et Europeisk forskningsråd, og vil trolig bidra til en avklaring om prinsipper for en slik mekanisme innen utgangen av 2004.

5.4 Rompolitikk og sikkerhetsforskning

Kommunikasjonen av 16.06.04 fremholder at det bør implementeres tiltak knyttet til rompolitikk og sikkerhetsforskning.

Rompolitikk

Kommisjonen utga i 2003 en grønnbok om en europeisk rompolitikk.⁵⁰ Her ble det fremholdt at en rompolitikk i regi av EU var et potensielt viktig verktøy for å nå en rekke målsettinger for EU. EUs tilnærming til rompolitikk ville være drevet av etterspørsel med utgangspunkt i målsettinger ("demand pull"). Virksomheten i ESA derimot beskrives som teknologidrevet, dvs. rettet mot vitenskapelig og industriell beherskelse av teknologi og systemer ("technology push")⁵¹.

Grønnboken var ment å skulle stimulere til debatt, og ble etterfulgt av en hvitbok.⁵² I hvitboken fremheves rompolitikk som en horisontal EU-politikk med relevans for bl.a. økonomiske målsettinger, informasjonssamfunnet, overvåking av miljøet og landbruket. Videre understrekes relevansen av romvirksomhet for en (styrket) felles utenriks- og sikkerhetspolitikk - støttet av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk, og for EUs bistandspolitikk. Ikke minst vises det til 3%-målsettingen innen FoU, og til at FoU innen romvirksomhet også stimulerer til FoU innen andre sektorer.

To viktige EU-ESA samarbeidsprosjekter som vil legge forholdene til rette for utvikling av tjenester og applikasjoner innen områdene nevnt over er hhv. satellittprosjektet GALILEO og utviklingen av GMES-systemet (Global Monitoring for the Environment and Security).

Hvitboken fremholder at en europeisk rompolitikk skal implementeres i to faser:

- 1. fase (2004-2007): implementering av aktiviteter dekket av en rammeavtale inngått mellom EU og ESA (operativ siden 28.05.04)
- 2. fase (2007 og fremover): starter etter at den nye konstitusjons-traktaten trer i kraft.

Hvitboken legger her til grunn at traktaten vil innebære delt kompetanse mellom EU og medlemsstatene når det gjelder romvirksomhet, og at den vil åpne for et langsiktig perspektiv der ESA vil måtte finne sin plass innenfor et EU-rammeverk.

⁵⁰ COM(2003) 17 - GREEN PAPER: European Space Policy

⁵¹ESA: European Space Agency; mellomstatlig organ for europeisk romvirksomhet.

⁵² COM(2003) 673 – WHITE PAPER: Space: a new European Frontier for an expanding Union. An action plan for implementing the European Space policy

Forslag til ny konstitusjonell traktat gjør nettopp dette. I artikkel III-155, 1. ledd, heter det at:

”1. To promote scientific and technological progress, industrial competitiveness and the implementation of its policies, the Union shall draw up a European space policy. To this end, it may promote joint initiatives, support research and technological development and coordinate the efforts needed for the exploration and exploitation of space”.

I tilknytning til toppmøtet i Brussel 17.-18. juni 2004 ble det også føyd til et tredje ledd hvor det heter at:

”3. The Union shall establish any appropriate relations with the European Space Agency. ”

Dette peker tilbake på ledd 2 i III-55, hvor det heter det at de nødvendige tiltakene skal etableres ved lov, og at disse kan ta form av **et europeisk romprogram**. Et slikt program er berørt både i kommunikasjonen av 16.06.04 og i hvitboken. I COM 353 vises det til at forskning vil ha en viktig rolle i et slikt program, og altså være konsentrert om tre hovedområder: teknologier for utnyttelse av rommet, teknologier for transport i rommet og forskningsaktiviteter i rommet. Et forslag til romprogram er forventet lagt frem av Kommisjonen tidlig i 2005.

Hvitboken redegjør i annek 1 for de viktigste trekkene i et europeisk romprogram, og angir et veikart med oppgaver og tidsfrister for EU, ESA og medlemsstatene. Annek 2 gir en vurdering av ressursbehov. Her tilrås det at andre finansieringskilder ut over FoU-budsjettet/rammeprogrammet vurderes for EUs romvirksomhet, herunder offentlig-privat partnerskap, EIB og strukturfondene. ”Aeronautics and space” er for øvrig en tematisk prioritet i 6RP

EU synes med andre ord å være godt posisjonert for en satsing i rommet. Parlamentet/ITRE støttet en slik satsing kraftig i forrige periode.⁵³ Flere understreker imidlertid at det er til dels store institusjonelle utfordringer innen dette området, særlig knyttet til forholdet mellom EU og ESA.

Danmark støtter samarbeid og ”joint ventures” mellom EU og ESA, men vurderer at ESA bør beholde sin spesifikke karakter.

Sikkerhetsforskning

COM 353 slår fast at sikkerhet er en hovedutfordring i Europa, og viser til at det med utgangspunkt i to initiativer og med tilstrekkelig finansiering vil kunne etableres et ”European Security Research Programme” (ESRP). Målene for et ESRP vil være å:

- øke den offentlige sikkerhet i Europa, blant annet når det gjelder beskyttelse av sivilbefolkningen og bekjempelse av bioterrorisme
- bidra til ivaretagelse av EUs oppgaver innen fredsbevaring, konfliktforebyggelse og internasjonal sikkerhet i pakt med prinsippene i FN-charteret.

Referansepunktet for initiativer innen sikkerhet i EU er sikkerhetsstrategien ”A secure Europe in a better world” fra 2003. COM 353 legger to spesifikke initiativer til grunn:

⁵³ Jf. bl.a. Report A5-0294/2003 (ITRE)

Et forberedende program innen sikkerhetsforskning og en rapport utarbeidet av en høynivågruppe. Disse ble lansert i hhv. februar og mars 2004.

Et tredje initiativ som ikke nevnes eksplisitt i COM 353, men som er relevant for den videre utviklingen, er forslaget om etablering av et nytt byrå innen forsvarsevne og forskning. Dette springer ut av COM(2003) 113: "European Defence – Industrial and Market Issues", og er et tema i det forberedende programmet.

Det forberedende programmet

COM(2004) 72 lanserte programmet "Enhancement of the European industrial potential in the field of Security research 2004-2006". Rammen for programmet er på €65 mill., fordelt med €15 mill. i 2004, €24 mill. i 2005 og €26 mill. i 2006. Det antas at Norge vil kunne delta fullt i det forberedende programmet fra 2005, og forberedelser for dette er igangsatt.⁵⁴

Det forberedende programmet skal forberede et ESRP etter 2007. Programmet skal:

- utvikle en forskningsagenda for avansert sikkerhet
- bygge bro mellom generisk, sivil forskning (støttet av rammeprogrammet) og nasjonale og mellomstatlige programmer orientert mot behov innen forsvarsanskaffelser
- ta hensyn til beslutninger som blir tatt i Rådet og IGC⁵⁵ om et byrå for utvikling av forsvarskapasiteter, forskning, anskaffelser og våpen.

Konstitusjonstraktaten slår i artikkel 40(3) fast at det skal etableres et "European Armaments, Research and Military Capabilities Agency". I artikkel III-212 spesifiseres oppgavene for byrået. Disse inkluderer støtte til forskning på forsvarsteknologi og studier av tekniske løsninger på operasjonelle behov. Byrået skal være åpent for alle medlemsstater som ønsker å være en del av byrået. Ved rådsbeslutning i juli 2004 ble det besluttet å opprette byrået innen utgangen av 2004. Byrået vil ha et par titalls ansatte.

Den videre behandlingen i det forberedende programmet av de hensyn som sorterer under byrået synes å være viktig. Kommisjonen understreker at en mer helhetlig tilnærming til innovasjon og forskning innen sikkerhetsområdet generelt vil kunne bidra til 3%-målet. Da blir synergier mellom sivil og militær forskning og sivil og militær industri vesentlig, noe også høynivågruppen understreker.

Høynivågruppen – "Group of Personalities"

Månedet etter lanseringen av det forberedende programmet, ble rapporten "Research for a Secure Europe" lagt frem. Denne er utarbeidet av en høynivågruppe/"Group of Personalities". Rapporten er et innspill til en fremtidig agenda for sikkerhetsforskning i Europa, og kompletterer det forberedende programmet.

Gruppen peker på at strukturelle forhold på politisk og institusjonelt nivå gjør at Europa ikke realiserer sitt vitenskapelige, teknologiske og industrielle potensial. Dette omfatter:

- (det skarpe) skillet mellom militær og sivil forskning

⁵⁴ Se for øvrig egen rapport fra EU-delegasjonen om sikkerhetsforskning av 12.03.04.

⁵⁵IGC: Intergovernmental Conference.

- fraværet av et rammeverk for sikkerhetsforskning på EU-nivå
- begrenset samarbeid mellom statene og mangel på koordinering mellom nasjonale og europeiske innsatser.

Gruppen fremholder at initiativene med et byrå og et forberedende program er viktige, og at utfordringen er å ta disse initiativene videre innenfor en helhetlig tilnærming. Det anbefales at ESRP iverksettes fra og med 2007, med en minimum finansiering på **€1 mrd.** per år. Å maksimere nytten av teknologier med flere anvendelsesområder blir fremholdt som viktig. Felles regler og standarder anbefales også utviklet.

Kommisjonen forbereder nå en egen kommunikasjon (COM) om rapporten. Denne vil igjen trolig gi viktige indikasjoner på hvordan veien blir videre mot et ESRP. Kommunikasjonen var først ment å skulle foreligge i september, men vil kunne komme en del senere på høsten.

Generelt skal altså enkelte land ha innvendinger mot at rompolitikk og sikkerhets-spørsmål bringes inn i diskusjonene om det 7. rammeprogram. Et vesentlig poeng her synes imidlertid å være at det kun finnes én budsjettpost for forskning, og at dette er en forklaring på hvorfor disse områdene er en del av retningslinjene for fremtidig forskningspolitikk. Andre ser imidlertid koblinger til rammeprogrammet som en forutsetning for å utvikle de synergiene som er etterlyst over, bl.a. knyttet til ”dual-use” teknologier.

6. Forvaltning og finansiering av forskningspolitikken

Kommunikasjonen av 16.06.04 setter fokus på forvaltning av forskningspolitikken. Det fremholdes at de mest effektive metoder vil bli brukt for å implementere forskningspolitikken, og at målet er å:

”....achieve a significant decoupling of the increases in the Commission’s budget and staffing, while strengthening the link with national structures.”

Kommisjonen fremholder at den fortsatt vil ha ta sitt politiske og budsjettmessige ansvar, men at modeller for forvaltning av aktiviteter bør vurderes ut fra type engasjement. Et viktig skille her synes å gå mellom områder hvor forskningen er politisk styrt og områder hvor rene kvalitetskriterier legges til grunn, jf. for eksempel grunnforskningen. I det første tilfellet vil Kommisjonen ha et direkte ansvar, mens en kan forvente utstrakt eksterntalisering i det andre tilfellet. Det pekes i COM 353 på tre mulige forvaltningsmodeller, alle med elementer av eksterntalisering:

- i. Vedr. støtte til ”collaborative research”, slik man finner det i 6RP, vurderer Kommisjonen at den har en rolle å spille i implementeringen av ramme-programmet, men at den i større grad bør fokusere på kontroll og overvåking. Flere implementeringsoppgaver vil kunne settes ut til **et eksternt organ**.
- ii. Enkelte initiativer vurderes å kunne håndteres i en form for **partnerskap** mellom medlemsstater, forskningsaktører og Kommisjonen. Dette gjelder:
 - artikkel 171-initiativer; egen forvaltningsstruktur for slike; i hovedsak ”Joint Technological Initiatives” - jf. teknologiplattformer
 - artikkel 169-initiativer; egen forvaltningsstruktur en mulighet

- initiativer innen infrastruktur basert på TENs-modellen.

Et viktig poeng her er at partnerskap vurderes som en egnet modell for å mobilisere og håndtere finansiering fra en rekke kilder, herunder fra EIB og private og offentlige nasjonale kilder.

- iii. Initiativer som innebærer støtte til individuelle forskningsteam og forskere, med et stort antall prosjekter med relativt små utbetalinger, vurderes å kunne **forvaltes i en ekstern struktur**, dvs. uten Kommisjonens direkte deltakelse. Dette peker særlig mot tiltak innen grunnleggende forskning/ et Europeisk forskningsråd, men også aktiviteter innen "human resources" og mobilitet, og muligens også andre initiativer på sikt.

Vedr. pkt. ii) må det også nevnes at COM 353 fremsetter følgende to forslag:

- a. Reform av EUs "cohesion policy" gjør Lisboa-agendaen til et viktig kriterium for intervensjon av **strukturfondene**. Det bør etter Kommisjonens vurdering legges til rette for gjensidig utfyllende aktiviteter og økt kombinert bruk av strukturfondene og EUs forskningsbudsjett.
- b. For å mobilisere lån fra EIB, reises et forslag om å opprette **en europeisk garantiordning** i rammeprogrammet for større teknologiske prosjekter.

Kommisjonen kritiseres til tider for svakheter ved byråkrati og styringssystemer. I COM 353 pekes det da også på et behov for å forbedre og forenkle regulatoriske og administrative rutiner. Dette skal bl.a. skje med utgangspunkt i konklusjonene i Marimon-rapporten, som omtales nærmere i neste kapittel.

7. Det 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling

7.1 Marimon-rapporten

Rådet og Parlamentet besluttet i 2002 at det etter implementering av 6RP skulle gjennomføres en evaluering av de nye instrumentene i dette. Resultatene av en slik evaluering ble lagt frem i juli 2004. Arbeidet ble ledet av Ramon Marimon, Spania.

Den overordnede prioriteringen for 6RP er utviklingen av det europeiske forskningsområdet, ERA. Det ble ifm. 6RP innført to nye instrumenter som skulle bidra til dette, nemlig Integrerte Prosjekter (IP) og Networks of Excellence (NoE). Instrumentene skulle strukturere og integrere forskning og teknologisk utvikling i Europa.

Integrated projects

Multipartner projects to support objective-driven research, where the primary deliverable is knowledge for new products, processes, services etc. They should bring together a critical mass of resources to reach ambitious goals aimed either at increasing Europe's competitiveness or at addressing major societal needs.

Networks of excellence

Multipartner projects aimed at strengthening excellence on a research topic by networking the critical mass of resources and expertise. This expertise will be networked around a joint programme of activities aimed primarily at creating a progressive and lasting integration of the research activities of the network partners while, at the same time advancing knowledge on the topic.

(Fra Marimon-rapporten)

I evalueringen ble det lagt til grunn at instrumentene skulle vurderes i forhold til om de er effektive og formålstjenlige. Instrumentene skulle også vurderes opp mot hele porteføljen av tilgjengelige virkemidler, dvs. virkemidler som er videreført fra tidligere rammeprogram. Anbefalingene skulle både kunne legges til grunn for gjennomføringen av siste halvdel av FP6 og bidra i utviklingen av FP7.

Evalueringen fremholder at det er bred konsensus om relevansen av de nye instrumentene, men mindre om NoE enn IP. Instrumentene vurderes som å ville kunne bidra til måloppnåelse, men har p.t. ikke realisert sitt potensiale. Industrideltakelse særlig knyttet til NoE blir fremhevet som problematisk.

De nye instrumentene dominerer 6RP. IPs andel av totale kostnader for godkjente prosjekter i første del av 6RP var på hele 61 prosent, mens NoE utgjorde 16 prosent. Industriens deltakelse var høyere i IP (34 prosent) og lavere i NoE (10 prosent) enn i 6RP totalt (23 prosent). Rapporten peker på at NoE fremstår som et instrument primært rettet mot akademia. Industrien har også problemer med konseptet ”varig integrasjon” og håndtering av IPR i nettverkene.

Rapporten peker på at SMB-deltakelsen i de nye instrumentene følger en generell, nedadgående trend når det gjelder industrideltakelse. SMB-deltakelsen i de nye instrumentene er lavere (13 prosent) enn for alle instrumenter (16 prosent). SMB foretrekker i hovedsak tradisjonelle SMB-instrumenter som CRAFT og Collective Research. Det understrekes imidlertid at det er enkelte positive tegn når det gjelder deltakelse av SMB innen mer spesialiserte områder i de nye instrumentene.

Rapporten peker også på at deltakelsen fra de nye medlemsstatene øker svært langsomt, og finner at dette til dels kan forklares med introduksjonen av de nye instrumentene. Den peker også på at det finnes klare barrierer knyttet til de nye instrumentene som er felles for industrien generelt, SMB, tilknytnings/-tredjeland og for mindre og fremvoksende grupper av forskere. Disse omfatter blant annet:

- høye kostnader knyttet til prosjektforslag
- stor kompleksitet og store investeringer knyttet til store prosjekter og konsortia
- risiko forbundet med langsiktige forpliktelser

Rapporten er kritisk til trenden med stor skala og lang sikt innen EU-forskningen. Begrepet ”kritisk masse” vurderes som ikke å ha vært klart nok definert, og å ha ført til kunstig store prosjekter og avledede styringsproblemer. ”Excellence”, og ikke størrelse, fremholdes som å måtte være det avgjørende kriterium ved sammensetning av konsortia. Rapporten understreker imidlertid at logikken knyttet til strukturering og integrasjon *kan* tilsi relativt stor konsortia for de nye instrumentene, men at det samtidig er viktig å skjele til mulige tap av effektivitet.

Rapporten fremsetter tolv anbefalinger, herunder at:

- de nye instrumentene beholdes i 7RP, men med forbedring av aspekter knyttet til design og implementering.

- det utarbeides en klassifisering av instrumenter ut fra de mål de enkelte instrumenter er ment å skulle realisere. Rapporten fremholder at det hersker en gal oppfatning om at alle instrumenter skal bidra til å nå alle mål.
- forskjeller mellom overlappende instrumenter, som IP og STREPs⁵⁶, klargjøres.
- STREPs og mindre IP tillegges økt vekt. Disse vurderes som særlig egnet for industri, nye medlemsland og mindre/nye aktører.
- det legges økt vekt på spesifikke SMB-tiltak og innovasjonstiltak i 7RP.

Et viktig poeng med rapporten synes å være at en klarere fremstilling av den samlede porteføljen av instrumenter og strategiske målsettinger (jf. kulepunkt 2) skal sette deltakere i stand til *selv* å velge det instrumentet de oppfatter som mest relevant for deres forskningsmål. Slik det fungerer nå, er instrumentet knyttet opp til et bestemt "call". Rapporten fremholder at dette gjør at forskerne tilpasser sin prosjektsøknad til instrumentet, og ikke motsatt.

Rapporten legger vekt på at finansiering over rammeprogrammet på langt nær er nok til å realisere ambisiøse mål knyttet til økt konkurransekraft og utvikling av ERA. Det anbefales derfor at et veiledende prinsipp for 7RP bør være at instrumenter så langt som mulig utformes slik at de kan oppnå finansiering fra andre kilder enn rammeprogrammet, som strukturfondene, EIB og nasjonale programmer. NoE vurderes for eksempel som kun å egne seg for finansiering over rammeprogrammet.

Øvrige anbefalinger knytter an til søknadsbehandling og administrasjon. Det foreslås blant annet et to-trinns evalueringssystem med en forenklet søknads- og behandlingsprosedyre i første trinn og høy sannsynlighet for å motta finansiering i trinn to.

Rapporten er generelt godt mottatt. Irland har blant annet spilt inn mye til rapporten. Danmark mener at lav SMB-deltakelse er et *organisatorisk* problem.

Anbefalingene vil blant annet være et tema i horisontal komite i september.

Kommisjonen forventes å snart ville fremsette et formelt svar på rapporten og anbefalingene i denne. Denne vil trolig foreligge i september og ha form av en COM med rapporten som annekse.

Kommisjonen skal generelt være enig i at det er den strukturerende effekten som er det sentrale ved de nye instrumentene, og ikke størrelse. I en foreløpig kommentar har generaldirektør Mitsos i DG Research fremholdt at det som karakteriserer hvert instrument ikke er størrelse, men rekkevidde ("scope"). Han indikerer også at det synes å ha oppstått gale oppfatninger om forventninger til størrelse på prosjekter. Som et eksempel viser han til at det skal kunne etableres IP som er mindre enn STREPs.⁵⁷

Anbefalingene i rapporten vil også ses i lys av den årlige overvåkingsrapporten om rammeprogrammet og en "five-year assessment report" senere i høst som vil dekke 5RP og første del av 6RP. Anbefalingen om "fritt instrumentvalg" for forskerne skal være den anbefalingen som har avstedkommet flest diskusjoner i Kommisjonen.

⁵⁶STREPs: Specific Targeted Research Projects

⁵⁷ CordisNews 05.07.2004.

Tysk initiativ til høynivågruppe om forenkling i 7RP

Den tyske utdannings- og forskningsministeren Bulmahn har i et brev til forskningskommissær Busquin av 16.06.04 foreslått at det oppnevnes en høynivågruppe "Group of Personalities" med representanter fra Kommisjonen, medlemsstater, Parlamentet, Revisjonsretten (the European Court of Auditors), forskningssektoren og industri med forskningsaktiviteter. Hovedoppgaven for gruppen skal være å identifisere viktige byråkratiske barrierer i rammeprogrammet, vurdere handlingsrommet for å overvinne disse og presentere tiltak for å forbedre systemet for finansiering av forskning i EU.

Byråkrati knyttet til deltakelse i rammeprogrammet vurderes generelt som en av de viktigste barrierene for deltakelse, ikke minst fra industri og næringsliv. Forslaget synes å vekke sympati, men det er uttrykt tvil mht. om et såpass teknisk tema egner seg for behandling i en høynivågruppe.

7.2 Fremdriftsplan og tematiske prioriteringer i 7RP

Arbeidet med det 7. rammeprogram vil legge de reaksjoner og innspill som gis på særlig COM(2004) 353 om retningslinjer for den fremtidige forskningspolitikken til grunn. Reaksjoner på kommunikasjonen vil trolig sammenfattes og sammenstilles i oktober. Etter dette vil arbeidet rettes inn mot en kommunikasjon om det 7RP. Denne vil trolig foreligge i februar/mars 2005. Et usikkerhetsmoment her er effekten av ny kommisjon fra november.

Det forventes at det 7. rammeprogram vil være en blanding av kontinuitet fra 6RP og nytenkning. 6RP ser ut som under:

1. Focusing and Integrating Community Research
 - Life sciences, genomics and biotechnology for health
 - Information Society Technologies
 - Nanotechnologies and nanosciences, materials, new production processes and devices
 - Aeronautics and Space
 - Food quality and safety
 - Sustainable development, global change and ecosystems
 - Citizens and governance in a knowledge-based society

 - Policy support and anticipating scientific and technological needs
 - Horizontal research activities involving SMEs
 - Specific measures in support of international cooperation
 - Non-nuclear activities of the Joint Research Centre
2. Structuring the European Research Area
 - Research and innovation
 - Human resources and mobility
 - Research infrastructures
 - Science and society
3. Strengthening the Foundations of the European Research Area
 - Support for the coordination of activities
 - Support for the coherent development of Research and Innovation policies
4. EURATOM priorities
 - Priority thematic areas of research
 - Other activities in the field of nuclear technologies and safety
 - Nuclear activities of the JRC

Det 6. rammeprogram er strukturert rundt tre målsettinger. Disse er å hhv. i) konsentrere og integrere europeisk forskning, ii) strukturere ERA og iii) styrke fundamentet for ERA. I den første ”bolken” inngår syv tematiske prioriteringer, fire spesifikke aktiviteter og Joint Research Centre (JRC) (som er EUs ”in-house” forskningsinstitusjon med både nukleære og ikke-nukleære aktiviteter). De øvrige bolkene har hhv. fire og to aktiviteter. Det er også en egen, fjerde bolke om nukleær virksomhet.

Kommisjonen vil foreta en gjennomgang av de eksisterende områdene parallelt med at nye områder vurderes. Kommisjonen kan i henhold til egen utsagn forventes å presentere et relativt stramt og selektivt opplegg når det gjelder 7RP. Det forventes imidlertid endringer i den videre prosessen – jf. at endelig utforming av 7RP ikke vil være klart før Rådet og Parlamentet har behandlet dette. Delprogrammer under rammeprogrammet og regler for deltakelse vil trolig foreligge i midten av 2005.

Kommisjonen legger ikke til grunn at det skal etableres særskilte ordninger i 7RP for de nye medlemslandene. Tiltak vil primært trolig innebære ”soft measures”, dvs. veilednings- og informasjonstiltak.

Vedrørende **tematiske prioriteringer**, legges det opp til en konsultasjonsrunde også for disse. I følge Kommisjonen vil det blant annet bes om innspill på Internett fra (slutten av) september og frem mot oktober/november. Kommisjonen forventer imidlertid at det vil komme innspill til tematiske prioriteringer også gjennom COM 353-prosessen.

Fremdriftsplanen for arbeidet med det 7. rammeprogram blir da i hovedtrekk som følger:

2004	Kommunikasjon om fremtidig forskningspolitikk i regi av EU
2004-videre	Utviklingsarbeid i konsultasjon med MS (valg av struktur og operasjonell metodologi). Konsultasjoner på Internett.
tidlig 2005	FP7-forslag (COM)
2006	Beslutning om FP7
2007	Første finansiering av prosjekter

8. Konsekvenser for Norge

En åpenbar konsekvens av det som nå er foreslått for EUs fremtidige forskningspolitikk er at en økning i forskningsbudsjettet også vil medføre en økning i den norske kontingenten.

Norge deltar gjennom EØS-avtalen i EU-programmer. EFTA-landene har fra og med 1994 betalt en kontingent for hvert program de deltar i, herunder rammeprogrammet. Denne fastsettes som en prosentdel av programkostnadene, basert på en BNP-nøkkel, og med et tillegg for administrative kostnader. I tillegg kommer egenandelen som skal

dekkes av de institusjoner, bedrifter eller organisasjoner som får tilskudd fra EU. EU dekker normalt 50 pst. av de totale kostnader ved prosjekter.

En økning av kontingenten må ses i lys av Norges mål om å nå OECD-gjennomsnittet når det gjelder investeringer i forskning og innovasjon. OECD-gjennomsnittet er p.t. på 2,2 prosent av BNP, mens Norge ligger på 1,6 prosent av BNP. EU har imidlertid altså satt seg som mål at 3 prosent av BNP bør gå til forskningsformål i 2010. Dette er en målsetting som også stadig flere EU-land legger til grunn. Litauen har for eksempel 3 prosent forskningsinnsats som et eksplisitt mål. Utviklingen spisser utfordringen for Norge, og reiser et spørsmål om ikke også vi bør strebe etter enda høyere mål. Denne problemstillingen behandles i forbindelse med den kommende Forskningsmeldingen.

Økes kontingenten som en følge av en øket budsjetttramme, øker også implisitt kravet til norsk retur. Videre øker den samlede egenandelen fra deltakere i ramme-programmet. Flere prosjekter enn i dag vil kunne få EU-finansiering, men det blir også en utfordring å sikre høy kvalitet på den samlede porteføljen, god veiledning og god forankring i nasjonale prioriteringer.

Dette er bl.a. berørt i evalueringen av Norges deltakelse i det 5. rammeprogrammet.

Evalueringen av Norges deltakelse i 5. rammeprogram

NIFU, STEP og Technopolis gjennomførte i perioden august 2003-mars 2004 en evaluering av Norges deltakelse i EUs 5. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling (1998-2002).

Evaluator fremholder at Norges deltakelse i RP5 i hovedsak har vært vellykket. Til tross for et generelt positivt bilde, mener evaluator også å ha avdekket områder med et forbedringspotensial. Den ”viktigste” konklusjonen er at Norge - for å forbedre utnyttelsen av de mulighetene som deltakelsen i EUs rammeprogram gir – i større grad bør sørge for en sammenkobling, eller integrasjon, av nasjonale FoU- og innovasjonsprogrammer med deltakelsen i rammeprogrammet. Dette for å:

- øke tematisk samspill ut fra nasjonale, strategiske vurderinger og prioriteringer
- forbedre synergier i finansieringen av norsk FoU og EUs finansiering av norske prosjekter
- øke og forbedre Norges evne til å utnytte forskningsresultater som skapes i de programmene Norge deltar i (”absorption capacity”)

Evaluator finner at de strategiske koblingene mellom nasjonale FoU-programmer og norsk deltakelse i EUs 5. rammeprogram har vært svake. Dette gjelder også de forskningsutøvende organisasjonene og noen bedrifter.

Evaluator anbefaler at det utvikles en strategi for norsk deltakelse i EUs rammeprogram. De synes å mene at denne bør etableres innenfor rammen av en enhetlig strategi for Norges samlede deltakelse i internasjonale FoU- og innovasjonsaktiviteter. En *EU-strategi* vurderes som nødvendig for at Norge, ut fra

norske interesser, skal kunne tilpasse seg de store linjer og strukturer som EU trekker opp og å være aktiv for å oppnå størst mulig utbytte av deltakelsen i EU-programmer.

To tiltak som det fremholdes vil kunne føre til en bedre sammenkobling mellom den nasjonale sfæren og EU-sfæren er:

- utvidede fullmakter for de nasjonale programmene til å beslutte og støtte finansiering av norske institusjoners deltakelse i EUs rammeprogram
- klarere prioritering av områder der store nasjonale interesser er inne i bildet, herunder dimensjonering av ressursinnsats for delegater i aktuelle programkomiteer, NCP'er og ledere ut fra størrelse og viktighet av et program.

Evaluatør understreker at en bevisst og målrettet strategi er en forutsetning for å få til dette.

Vurdering av en strategi for norsk deltakelse i EUs rammeprogram

For et lite land som Norge, med en begrenset, nasjonal forskningsbase, er det kritisk med tilgang på internasjonale FoU- og innovasjonsprosjekter. Det gir derfor god mening å avsette en vesentlig del av den totale forskningsinnsatsen til internasjonalt samarbeid. EU-samarbeidet innen forskning er Norges største internasjonale forpliktelse innen området. Det synes liten tvil om at samarbeidet her bidrar til at det etableres verdifulle kunnskapsnettverk og finner sted kunnskapsoverføring. Det ligger mye "added value" for Norge i deltakelsen.

Evalueringen av det 5. rammeprogram viser til at det er svakt utviklede koblinger mellom nasjonale programmer og rammeprogrammet. I den grad det foreligger norske strategier p.t., synes disse primært å omhandle enten de nasjonale programmene eller internasjonalt/europeisk forskningssamarbeid, men ikke forholdet mellom disse to nivåene. Dette synes å være en svakhet, ikke minst fordi sammenheng og arbeidsdeling mellom de to nivåene ikke klargjøres. Dermed blir også mulighetene for å oppnå gjensidig forsterkende politikk mindre.

I den britiske rapporten "Targeted Review of Added Value Provided by International R&D Programmes", som for øvrig går inn i den samlede, britiske diskusjonen om 7RP, fremheves det at:

"...there appear to be few formal links between Framework and UK national programmes..." "Links" could take the form of related projects undertaken at the two levels, either contemporaneously or successively, each with its own individual objectives but with clear complementarities and mutually reinforcing benefits".⁵⁸

Videre viser rapporten til den tilsynelatende klare arbeidsdelingen mellom det amerikanske, føderale Advanced Technology Programme (ATP) og de amerikanske statenes egne programmer. Mens ATP finansierer oppstrøms FoU rettet mot konseptutvikling, er de statlige programmene mer rettet inn mot finansiering av nedstrøms kommersialiseringsarbeid.

⁵⁸ Kap 9.3.2.

Det finnes med andre ord mange måter å tenke rundt koblinger mellom nasjonale og europeiske programmer på. Et relatert poeng er at det ikke bare er relevant å vurdere koblinger mellom nasjonale programmer og rammeprogrammet, det er også viktig å ta i betraktning forholdet mellom nasjonale programmer og andre europeiske programmer, som EUREKA, og forholdet mellom dette igjen og rammeprogrammet.

I forhold til rammeprogrammet synes behovet for en klargjøring av strategiske koblinger mellom dette og nasjonale programmer å øke i takt med at dimensjonene på rammeprogrammet øker. Det er ikke minst en utfordring for Norge å sikre at deltakelsen i rammeprogrammet leder til økt innovasjonstakt og verdiskaping for norske aktører både hjemme og i det europeiske og internasjonale markedet. Et større rammeprogram øker både mulighetene og utfordringene her.

Anbefalingen i evalueringen av det 5. rammeprogram om bedre integrasjon av nasjonale FoU- og innovasjonsprogrammer og rammeprogrammet synes ikke svekket på bakgrunn av de signaler som nå har fremkommet. Snarere tvert imot. Det anbefales derfor at det utvikles en strategi for koblinger mellom det nasjonale nivået og EU-nivået når det gjelder FoU- og innovasjonsprogrammer. Sammenheng og arbeidsdeling bør klargjøres med sikte på gjensidig forsterkende politikk.

To nye temaer som bør trekkes inn i denne forbindelse er hhv. grunnforskning og infrastruktur. Infrastruktur er nytt i den forstand at ambisjonene er høyere enn tidligere, og at Norge vil komme med i ESFRI. Ambisjoner og prioriteringer i forhold til disse to områdene må avklares nærmere.

Arbeidet må føre frem til klare prioriteringer for innsatsen innen EU-forskningen. Dette gjelder ikke minst det arbeidet som gjøres i ulike komiteer og grupper – oppstrøms og nedstrøms – i regi av Kommisjonen og i informasjons- og veiledningsapparatet, men også i finansieringsapparatet.

Dette synes imidlertid ikke å være de eneste anbefalingene som bør fremsettes på bakgrunn av de konturene en nå ser av EUs fremtidige forskningspolitikk.

Vurdering av konsekvenser av ny forvaltnings- og finansieringsmodell

Det er i kapittel 6 redegjort for ulike modeller for forvaltning av forskningsaktiviteter i regi av EU. Dette kan synes å kreve nærmere vurderinger og en særskilt oppfølging:

- Norge synes å ville kunne omfattes av aktiviteter som håndteres i **eksterne strukturer** så lenge disse finansieres over det 7. rammeprogram. Dette omfatter et Europeisk forskningsråd og trolig også Marie Curie aktiviteter (som evt. vil kunne legges til et forskningsråd). Her blir forholdet mellom nasjonale og europeiske virkemidler og finansiering viktig, og bør primært kunne vurderes i sammenheng med strategien nevnt over.
- Norsk deltakelse i initiativer som håndteres gjennom en **partnerskapsmodell** må avklares særskilt. Dette omfatter artikkel 171-initiativer/ teknologi-plattformer, artikkel 169-initiativer og infrastruktur basert på TENs-modellen. Finansieringsmodellen det her legges opp til innebærer finansiering fra flere

kilder, som 7RP, strukturfond, EIB og også EUREKA. Videre vurderes det opprettet en europeisk garantiordning for større teknologiske prosjekter i RP.

Det sistnevnte synes å være en vurdering som bør gjøres i et samarbeid mellom Norges forskningsråd og Innovasjon Norge. Det er viktig å sikre at norske aktører har de samme rammevilkårene som øvrige europeiske deltakere f.eks. når det gjelder deltakelse i teknologiplattformer og de "Joint Undertakings" som springer ut av disse.

Tiltakene som ligger til grunn for anbefalingene ligger til dels noe frem i tid, men det er allerede på gang rundt 20 initiativer til teknologiplattformer.

Konklusjoner og anbefalinger

Rapporten har redegjort for Kommissjonens forslag om en vesentlig budsjettøkning til forskningsformål og et forslag til en konsentrasjon om "6+2" akser for videre innsats innen forskning på europeisk nivå og i rammeprogrammet.

I. Vurderinger av forslagene om økt budsjett og "seks+åtte" akser:

- Det er fremsatt en rekke spørsmål og kommentarer fra medlemsstatene til aksene. Det er imidlertid for tidlig å konkludere i forhold til landenes endelige vurderinger og posisjoner. De fleste landene vil ikke trekke konklusjoner i forhold til sine konsultasjonsrunder før senere i høst.
- Det er uenighet landene imellom om det finansielle perspektivet for EU for perioden 2007-13. Skillet går i grove trekk mellom land som er nettobidragstakere og land som er nettomottakere. De førstnevnte ønsker en lavere, samlet utgiftsramme. De sistnevnte synes i større grad å slutte opp om forslaget fra Kommissjonen.
- De teknologisk ledende landene ønsker en "Lisboa-profil" på budsjettet, noe Kommissjonen også har lagt opp til. De øvrige landene stiller seg i utgangspunktet positive til dette. Ved en mindre ramme synes de likevel å ville vektlegge "Cohesion" med vekt på solidaritet og utjevning. De nye medlemslandenes holdninger er ikke kjent.
- Strukturfondene vil i større grad rettes inn mot FoU, herunder utvikling av infrastruktur som en nødvendig forutsetning for forskning.
- En budsjettøkning er trolig en forutsetning for gjennomføring av nye forskningsinitiativer som teknologiinitiativ med bruk av artikkel 171, et Europeisk forskningsråd, utvikling av ny infrastruktur og sikkerhetsforskning. Etablerte innsatsområder vil ved en budsjettøkning holdes på omlag samme nivå, eller øke forsiktig. Dette gjelder "collaborative research", mobilitet og koordinering av programmer. Ved en ramme tilsvarende dagens nivå, synes disse områdene å ville prioriteres.
- Det legges opp til tre nye modeller for forvaltning av forskningsaktiviteter:
 - Rammeprogrammet vil som tidligere håndteres av Kommissjonen, men flere implementeringsoppgaver settes ut til et eksternt organ

- Noen aktiviteter vil håndteres i en partnerskapsmodell mellom medlemsland, forskingsaktører og Kommisjonen, herunder teknologiplattformer, infrastruktur og artikkel 169-initiativer.
 - Noen aktiviteter vil forvaltes i en ekstern struktur, herunder grunnforskning og "human resources"/mobilitet.
- "Partnerskap" vurderes som hensiktsmessig der det skal mobiliseres og håndteres finansiering fra en rekke kilder, som rammeprogrammet, den Europeiske Investeringsbank (EIB), EUREKA, private og offentlige nasjonale kilder mm.

II. Forsterket EU-satsing og Norge

- Landskapet vil kunne endre seg mye etterhvert som aktiviteter rettet mot å realisere ERA og økte forskningsinvesteringer rulles ut. Bildet kan bli mer komplekst enn tidligere, jf. mulig ny struktur med 6+2. Norges kontingent vil også øke, og stille større krav til retur i vid forstand.
- Kravene til samspill og samordning mellom norske FoU-programmer og rammeprogrammet spisses med en større satsing i regi av EU.

III. Anbefalinger

- Det bør utvikles en strategi for koblinger mellom det nasjonale nivået og EU-nivået når det gjelder FoU- og innovasjonsprogrammer. Sammenheng og arbeidsdeling bør klargjøres med sikte på gjensidig forsterkende politikk. Tre temaer som bør trekkes inn i denne forbindelse er hhv. grunnforskning, teknologiplattformer og infrastruktur. Ambisjoner og prioriteringer må avklares.
- Norges forskningsråd og Innovasjon Norge bør sammen vurdere utfordringer knyttet til finansiering i en ny modell med partnerskap, ikke minst knyttet til industritunge teknologiplattformer og infrastruktur, men også en europeisk garantiordning for større teknologiprojekter.

VEDLEGG 1: EU-institusjonene og forskning

Hovedlinjene i forsknings- og innovasjonspolitikken, og beslutninger i de viktigste enkeltsakene, treffes i **Det europeisk råd**, som er et rullerende toppmøte mellom EU-landenes stats- og regjeringssjefer.

Kommisjonen initierer forslag til beslutninger, men tar ikke selv beslutninger om EUs politikk og prioriteringer. Forskningskommisssæren har et hovedansvar for forskningsspørsmål, og har DG Research som sekretariat. DG Research samarbeider med andre generaldirektorat om forskningsspørsmål. Disse er DG Information Society, DG Enterprise, DG Fisheries og DG Energy & Transport.

Forskningskommisssæren har også et ansvar for generaldirektoratet Joint Research Centre (JRC). JRC fungerer som en ”in house” forskningsinstitusjon som støtter utviklingen og implementeringen av EUs politikk. JRC består av et generaldirektorat i Brussel og syv forskningsinstitutter på fem steder i Europa. Virksomheten finansieres dels over EUs forskningsbudsjett og dels gjennom prosjekter i markedet.

Kommisjonen trekker også veksler på en rekke rådgivende komiteer og organer som fungerer enten oppstrøms eller nedstrøms. CREST – forsknings- og vitenskapskomiteen i EU – er et slikt (oppstrøms-) organ, og gir råd både til Kommisjonen og Rådet.

Ministerrådet/Rådet er EUs hovedinstitusjon når det gjelder beslutninger, og EUs lovgivende organ sammen med Europaparlamentet. Medlemslandene møtes her på ministernivå i ulike rådsformasjoner. Forskningssaker behandles i Konkurranssevnerådet. COREPER forbereder og koordinerer saker i Rådet, og har en egen *Groupe Recherche*. Her drøftes landenes holdning til forslag fra Kommisjonen om forskningssaker, herunder rammeprogrammet.

Parlamentet er EUs direkte folkevalgte organ og vedtar lover sammen med Rådet, kontrollerer alle EUs institusjoner og vedtar EUs budsjett. Parlamentets makt har økt de senere år, noen vil si på bekostning av Kommisjonen. Det forberedende arbeidet for Parlamentets plenumssamlinger gjøres i komiteer. Forskningssaker forberedes i ITRE (“Committee on Industry, External Trade, Research and Energy”). Komiteene i Parlamentet har også en egen enhet STOA (“Scientific and Technological Options Assessment unit”) til sin disposisjon. Denne foretar vurderinger/analyser/utredninger av forskningsmessige og vitenskapelige muligheter innen enkeltsektorer.

Litteraturliste

- Kronikk av forskningsråd Gard Titlestad, EU-delegasjonen: *Et nytt skifte i europeisk forskningspolitikk?* Forskning – nr. 1/2004
- *Formannskapetets konklusjoner* – Det europeiske råd i Lisboa 23.-24. mars 2000
- *Formannskapetets konklusjoner* – Det europeiske råd i Barcelona 15. og 16. mars 2002
- COM(2003) 226, 23.04.03: *Investing in research: an action plan for Europe*
- COM(2003) 579, 01.10.03: *A European initiative for growth – Investing in networks and knowledge for growth and employment*
- COM(2003) 690, 21.11.03: *A European Initiative for Growth – Investing in networks and knowledge for Growth and Jobs*
- *Formannskapetets konklusjoner* – Det europeiske råd i Brussel 16. og 17. oktober 2003
- Third Report on economic and social cohesion, 18.02.04 – *A new Partnership for Cohesion*
- Official Journal C 325, 24.12.02: *Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community*
- Draft 18.07.03 - *Treaty Establishing a Constitution for Europe*
- CIG 81/04: *IGC 2003 – Meeting of Heads of State or Government, Brussels, 17/18 June 2004*
- CIG 85/04: *IGC 2003 - Meeting of Heads of State or Government, Brussels, 17/18 June 2004*
- CIG 86/04: *IGC 2003/2004 – Provisional consolidated version of the draft Treaty establishing a Constitution for Europe*
- COM(2004) 0101: *Building our common Future – Policy challenges and Budgetary means of the Enlarged Union 2007-2013* (“Financial Perspectives”)
- 9976/04 Analytical Report: *Financial Framework for 2007-2013*, Council of the European Union
- A5-0268/2004 *Report on building our common future: policy challenges and budgetary means of the enlarged Union 2007-2013* (Committee on Budgets, European Parliament)
- COM(2004) 487: *Financial Perspectives 2007-2013*
- COM (2004) 353, 16.06.04: *Science and technology, the key to Europe’s future – Guidelines for future European Union policy to support research*
- ESFRI Report 2003
- Draft, 26.03.04: Discussion Paper: *Technology Platforms – the Gateway to Joint European Technology Initiatives*
- EURAB 04.01.04: *Report on European Technology Platforms*

- COM(2004) 9, 14.01.04: *Europe and Basic Research*
- COM(2003) 17, 21.01.03: *GREEN PAPER – European Space Policy*
- COM(2003) 673, 11.11.03: *WHITE PAPER – Space: a new European frontier for an expanding Union – An action plan for implementing the European Space policy*
- A5-0294/2003, 10.09.03: *Report on European space policy – Green Paper*
- COM(2004) 72, 03.02.04: *On the implementation of the Preparatory Action on the enhancement of the European industrial potential in the field of Security research, Towards a programme to advance European security through Research and Technology*
- Report of the Group of Personalities in the field of Security Research, 2004: *Research for a Secure Europe*
- COM(2003), 11.03.03: *European Defence – Industrial and Market Issues – Towards an EU Defence Equipment Policy*
- Report 21.06.04: *Evaluation of the effectiveness of the New Instruments of Framework Programme VI*
- NIFU, STEP and Technopolis, 01.03.03: *Evaluation of Norway's participation in the EU's 5th Framework Programme*
- Report, May 2004: *Targeted Review of Added Value provided by International R&D Programmes, Office of Science and Technology (UK)*